มหาภิเนษกรมณ์

ประพันธ์โดย

ก. เขาสวนหลวง

สำนักปฏิบัติธรรม เขาสวนหลวง ราชบุรี

มงคล มณีวรรณ

พิมพ์ถวายเป็นธรรมทาน

ผู้จัดพิมพ์หนังสือสวดมนต์

คุณมงคล มณีวรรณ

พิมพ์ถวายเป็นธรรมทาน

เพื่ออุทิศบุญกุศลให้แก่เจ้ากรรมนายเวรทุกท่าน
พรหมเทพเทวดาทั้ง 16 ชั้นฟ้า 15 ชั้นดิน ขอให้ท่านทั้งหลาย
จงอนุโมทนาในบุญกุศลนี้ และได้รับบุญกุศลนี้โดยทั่วกัน
ขอผลบุญนี้จงสำเร็จแด่ข้าพเจ้าและครอบครัว
ขอให้สุขภาพแข็งแรงมีความสุขความเจริญ
ยิ่งๆ ขึ้นไปด้วยเทอญ

2 สิงหาคม 2566

๘ เห็นดอกบัว

จงมาเถิด เปิดตา หาแนวทาง
มองเห็นแสง สว่าง กระจ่างใส
อย่ามัวหลง กินนอน ป้อนเหยื่อไป
ไม่รู้ธรรม วินัย ใจมืดมัว

เชิญหยุดเถิด หยุดดู อยู่นิ่งนิ่ง
อย่าเที่ยววิ่ง แส่ส่าย หมายดีชั่ว
จงหยุดดู หยุดรู้ อยู่ในตัว
เห็นดอกบัว เบิกบาน ในด้านใน

จงหยุดดู ดอกบัว ให้ทั่วถึง
จะซาบซึ้ง อรรถรส ธรรมสดใส
ดอกบัวหลวง เบิกบาน ปานดวงใจ
ถึงพระรัต– นตรัย ได้พึ่งพิง

การถึงพระ ชำระใจ ได้หมดจด
ละพยศ ปลดกังวล มีผลยิ่ง
ไม่ยึดถือ ตัวตน พ้นทุกข์จริง
ธรรมเป็นสิ่ง บริสุทธิ์ หยุดดูเอย.

คำนำ

(เมื่อพิมพ์ครั้งที่ ๑)

ข้าพเจ้าได้อ่านหนังสือพุทธประวัติ ตอนมหาภิเนษกรมณ์ ในหนังสือพิมพ์พระพุทธสาสนา รายตรีมาส ของคณะธรรมทาน ไชยา ปีที่ ๗ เล่ม ๑ พฤษภาคม ๒๔๘๒ ซึ่งบรรยายโดยท่านพุทธทาสภิกขุ อินทปัญโญ แห่งสวนโมกข์ ท่านได้ร้อยกรองพระประวัติอันวิเศษของพระผู้มีพระภาคเจ้าไว้อย่างละเอียด ในการที่พระองค์ทรงสลดพระทัยอย่างลึกซึ้ง ในเหตุแห่งทุกข์ทรมานของสัตว์โลกที่มีชีวิตทั้งปวง พระองค์ได้ทรงตกลงพระทัยที่จะทรงค้นคว้าเหตุผลและวิธีแก้ ในที่สุดพระองค์ได้ทรงเสียสละโลกิยารมณ์ทั้งปวง เสด็จไปประทับอยู่ในท่ามกลางความวิเวก เพื่อบำเพ็ญธรรมสืบไป.

การบรรยายพระประวัติทุกตอน ล้วนเต็มไปด้วยคติธรรมอันดีเลิศ มีเหตุผลที่น่าพิจารณาเป็นอย่างยิ่ง และเป็นเหตุให้เกิดความเลื่อมใสเป็นพิเศษ ข้าพเจ้าได้ทดลองเขียนเป็นคำกาพย์ โดยไม่มีความรู้ในทางอักษรศาสตร์และกาพย์กลอน จึงมีข้อความผิดพลาดบกพร่องอยู่เป็นอันมาก เมื่อพิจารณาดูแล้วก็ไม่สมควรจะจัดพิมพ์ขึ้น แต่ข้าพเจ้าได้เริ่มเขียนขึ้นแล้ว ก็ใคร่ที่จะให้เรื่องนี้ได้รับการตรวจแก้จากท่านผู้รู้สืบไป.

เพื่อให้สมบูรณ์พร้อมด้วยอรรถและพยัญชนะครบถ้วนตามต้นฉบับ เพื่อเป็นการช่วยเผยแพร่ให้พระประวัติของพระองค์ได้แพร่หลาย มีประโยชน์แก่บุคคลทั่วไป ข้าพเจ้าจึงได้ส่งสำเนาไปยังคณะธรรมทาน เพื่อขอความกรุณาให้ท่านตรวจแก้และจัดพิมพ์ขึ้น ทางคณะธรรมทานก็ได้จัดการให้สำเร็จตามความประสงค์ ข้าพเจ้าขอแสดงความขอบคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย.

ในการพิมพ์ครั้งนี้ ข้าพเจ้าขออนุโมทนาที่บรรดาญาติมิตรได้มีศรัทธาบริจาคทรัพย์พิมพ์ขึ้นเป็นครั้งแรก เพื่อช่วยให้เรื่องนี้ได้รับการตรวจแก้จากท่านผู้รู้ แล้วมีประโยชน์กับบุคคลทั่วไป ถ้าท่านผู้ใดใคร่ทราบพระประวัติอันละเอียด โปรดอ่านเรื่องเกียรติคุณของพระพุทธเจ้า ที่เป็นต้นฉบับที่ถ่ายมา ท่านจะได้ธรรมรสในพระจรรยาเพิ่มขึ้นอีกเป็นทวีคูณ เฉพาะหนังสือนี้ขอให้ท่านผู้อ่านพึงเลือกถือเอาแต่คติธรรมอันดียิ่ง ซึ่งสำคัญกว่าสิ่งอื่น ขอให้เพื่อนเกิดแก่เจ็บตาย จงมองให้เห็นชีวิตของตนเองตามรอยของพระองค์จงทุกรูปทุกนามเทอญ ฯ.

กี นานายน

เขาสวนหลวง ราชบุรี
วันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๓

คำนำ

พิมพ์ครั้งที่ ๒

หนังสือมหาภิเนษกรมณ์คำประพันธ์นี้ ข้าพเจ้าได้เขียนขึ้นและได้พิมพ์เป็นธรรมทาน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๓ ซึ่งเป็นเวลานาน ๒๐ ปีแล้ว บัดนี้มีผู้สนใจใคร่จะพิมพ์เรื่องนี้เป็นธรรมทานอีก ข้าพเจ้าได้ตรวจต้นฉบับ เห็นว่ามีข้อบกพร่องอยู่เป็นอันมาก จึงได้ตรวจแก้ไข และเพิ่มเติมใหม่บางตอน เพื่อให้ข้อความสมบูรณ์ขึ้นตามสมควร แต่ก็ยังมีส่วนบกพร่องอยู่บ้าง

อนึ่ง หวังว่าหนังสือนี้ ควรจะได้แพร่กระจายถึงเพื่อนร่วมทุกข์ทั้งหลายทั่วไป ตลอดจนแม้ในที่จองจำและคุมขัง เพื่อเพื่อนร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตาย ทุกคน ได้รับแสงสว่างของธรรมะตามแนวพระจริยาของพระพุทธองค์ จะได้เป็นการดับทุกข์ในด้านจิตใจโดยแท้จริง

ข้าพเจ้าขออนุโมทนา แต่ท่านผู้มีจิตศรัทธาพิมพ์เป็นธรรมทาน เพื่อเผยแพร่ธรรมะของพระพุทธองค์ ให้เกิดคุณประโยชน์สมประสงค์ ในด้านจิตใจของบุคคลผู้ใคร่ธรรมทั่วไปเทอญ.

ก. เขาสวนหลวง

สำนักปฏิบัติธรรม เขาสวนหลวง ราชบุรี

๑๐ มกราคม ๒๕๑๓

คำปรารภ

คณะผู้ปฏิบัติธรรมแห่งเขาสวนหลวงดำริว่า จะจัดพิมพ์หนังสือแนะแนวการปฏิบัติธรรม ซึ่งถอดความมาจากเทปบันทึกเสียงการปรารภธรรมะในวันพระ จะคัดเลือกเรื่องที่ยังไม่เคยจัดพิมพ์และมีเนื้อความเป็นที่เข้าใจได้สำหรับบุคคลทั่วไป พิมพ์รวมกับคำกลอนสอนใจให้ดับทุกข์ เป็นหนังสือเล่มพอประมาณ

หนังสือที่จะพิมพ์ดังกล่าวนี้ ส่วนใหญ่จะแจกไปตามเรือนจำทั่วไป

สำหรับเงินที่ใช้ในการจัดพิมพ์ จะใช้เงินผลประโยชน์ของมูลนิธิ ซึ่งก็มีอยู่ไม่มากนัก ถ้ามีผู้บริจาคเพิ่มเติมก็จะจัดพิมพ์ให้มากขึ้นตามโอกาส.

คณะผู้ปฏิบัติธรรม เขาสวนหลวง

ราชบุรี

๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๓

มหาภิเนษกรมณ์

ข้าขอนบไหว้ พระรัตนตรัย เลิศล้ำบวร
ไหว้ครูอาจารย์ ที่ท่านสั่งสอน บิดามารดร ผู้มีการุญ
จะได้เขียนกลอน ไปตามสุนทร ในเกียรติคุณ
แห่งพระศาสดา เจตนาเบิกบุญ จงได้เกื้อหนุน การุญแก้ไข
เพราะว่าข้าเจ้า เขียนตามลำเนา ที่ท่านมีไว้ และได้
เพิ่มเติม เริ่มเรียนเขียนไป ไม่ค่อยเข้าใจ ในการเรียงความ
เขียนด้วยความคิด อาจจะมีผิด กลอนติดคิดตาม
พลาดไปจากแบบ แยบยลไม่งาม ได้พยายาม ไปตามกำลัง
เป็นการหัดแต่ง เพื่อจะให้แจ้ง ประวัติปางหลัง เล่าเรื่อง
เฟื่องฟู มาสู่กันฟัง เพื่อมีความหวัง เดินอย่างท่านไป
เป็นที่นิยม ภิเนษกรมณ์ ยอดยิ่งโลกัย ทรงมี
พระคุณ แก่โลกส่วนใหญ่ ช่วยสัตว์ให้ได้ รอดจากเกิดตาย
จะได้เขียนตาม แบบอันดีงาม ท่านผู้บรรยาย พระพุทธ
ทาส เปรื่องปราชญ์เพริศพราย ข้าได้ลองถ่าย เป็นกลอนตอนมา
เริ่มแต่หน่อนาถ องค์พระสิทธารถ ทรงเบื่อระอา
ในการครองโลก ทุกข์โศกนานา ตั้งพระทัยว่า ราตรีหนีไป.

๑. ทูตสวรรค์

ในมัชฌิมยาม เจ้าชายรูปงาม มิได้หลับใหล
สภาวธรรม ประจำภายใน ลุกโพลงเป็นไฟ ขึ้นในทันที
เมื่อทรงเห็นว่า จะไม่นิทรา ในยามราตรี
จึงเสด็จไป อยู่ในสวนศรี ใกล้สถานที่ ตำหนักฝ่ายใน
กลุ้มกลัดตรัสว่า โอ้อนิจจา โลกลุกเป็นไฟ
เผาคนโง่เขลา มัวเมาหลงใหล ไม่มีผู้ใด แก้ไขปัญหา
เกิดแก่เจ็บตาย คือความเวียนว่าย อยู่ในสังสาร์
สัตว์มัวหลงใหล ในรสกามา หมู่ชนโลกา จิตใจมืดมน
พระองค์ครุ่นคิด เกิดสลดจิต ด้วยโลกสากล
จักทำไฉน ให้หลุดรอดพ้น ออกจากวังวน เกิดแก่เจ็บตาย
อากาศในสวน ส่งกลิ่นหอมหวน มาตามพระพาย
ช่วยบรรเทาให้ ความร้อนวุ่นวาย ขององค์เจ้าชาย ค่อยสงบลง
ได้เสด็จไป ประทับนั่งใต้ ต้นหว้าใหญ่ยง
ทรงกระทำจิต ให้ตั้งมั่นคง ประกอบด้วยองค์ สมาธิญาณ
ปลอดโปร่งพระทัย เพราะเหตุสิ้นไป แห่งความฟุ้งซ่าน
กับความวิตก นานาประการ ได้ทรงประหาร ให้ผ่านพ้นไป
ไม่ปรารถนา ในโลกิยา– รมณ์สิ่งใดใด
มีความสงบ สงัดภายใน ชุ่มชื่นแจ่มใส พระทัยเบิกบาน.

ทรงสาละวน พินิจเหตุผล ค้นคว้าวิจารณ์
ปัญหาชีวิต ทุกข์ทรมาน เห็นปรากฏการณ์ ประจักษ์ชัดใจ
ภาพแห่งคนแก่ ร่างกายผันแปร และคนเจ็บไข้
ภาพแห่งคนตาย อันพระองค์ได้ ทอดพระเนตรใน สวนอุทยาน
ภาพอันนั้นไซร้ ปรากฏขึ้นใน มโนวิญญาณ ตรึงติด
พระทัย เอิบอาบซาบซ่าน พร้อมทั้งอาการ แจ่มแจ้งชัดเจน
อาศัยอากาศ ตามกฎธรรมชาติ อำนวยความเย็น
ในสมาธิ กิจที่บำเพ็ญ ภาพที่มองเห็น ปรากฏสดใส.

เห็นภาพนักบวช เป็นสิ่งยิ่งยวด ปลุกเร้าพระทัย
เมื่อวันประพาส ทรงราชรถไป ซาบซึ้งภายใน มิได้คลายคืน
จิตสงบเย็น ภาพนั้นกลับเด่น ปรากฏสดชื่น
คือดวงปัญญา มิใช่สิ่งอื่น ปลุกใจให้ตื่น แจ้งสัจจธรรม
ทรงเห็นความจริง สภาวะสิ่ง อันมีประจำ ความเจ็บ
ความตาย ดุร้ายครอบงำ ให้สัตว์สู่กรรม เวียนในโลกา
เห็นทุกข์ของสัตว์ อันได้อุบัติ มาในสังสาร์
และความแรงร้าย ในโลกิยา เผาสัตว์ทั่วหน้า อยู่ทุกนาที
พระองค์ทรงเห็น ประจักษ์ชัดเจน ทุกข์อันเกิดมี
แต่สัตว์ทั้งหลาย ไม่อาจหลีกหนี จากสิ่งเหล่านี้ ทุกรูปทุกนาม

คือความเจ็บตาย ทนทุกข์มากมาย อยู่ทุกโมงยาม โบกบินไปมา ให้น่าเกรงขาม สัตว์ในโลกสาม ล้วนมีความตาย

แต่แม้กระนั้น มนุษย์ทุกชั้น ยังหลงงมงาย ไม่สำนึกตน ที่จะขวนขวาย มีความมุ่งหมาย ต่อสัจจธรรม

อันเป็นทางเดียว หลุดพ้นจากเกลียว โลกดุจเรือนจำ มีชัยชนะ ละโทษเวรกรรม อันเป็นสิ่งนำ ออกจากโลกีย์.

หมู่สัตว์ทั้งปวง ตกอยู่ในห้วง กิเลสธุลี เหมือนกับหมู่ปลา อยู่ในนที เพลิดเพลินยินดี มิได้กลัวตาย

ถูกอวนล้อมไว้ ยังมัวหลงใหล เที่ยวไปแหวกว่าย หยอกเย้ากันอยู่ ด้วยความงมงาย ไม่กลัวความตาย ภัยอันเกิดมี

บางพวกเบียดเบียน ฆ่าฟันกันเตียน ไม่คิดปรานี หลงทำความชั่ว อวดตัวว่าดี หมู่ชนโลกีย์ ไม่มีปัญญา

ทรงมีพระญาณ เห็นภพสงสาร ทุกข์ชาติชรา ควบคุมตราตรึง หมู่สัตว์นานา ทรงมีเมตตา รุกเร้าพระทัย

ทรงเห็นเพลิงทุกข์ เป็นเครื่องร้อนลุก เผาลนจิตใจ สงสารปวงสัตว์ อุบัติในไฟ ทุกข์แผดเผาใจ ให้ข้องกังวล

มีพระเมตตา เกิดขึ้นแก่กล้า ในดวงกมล กับทรงรังเกียจ ต่อเพลิงเผาลน เกิดขึ้นระคน มากพ้นประมาณ.

ภาพผู้สงบ ที่ทรงประสบ ในอุทยาน
คือมโนภาพ ได้ปรากฏการ เกิดขึ้นด้วยญาณ อันบันดาลดล
พระองค์พินิจ ห้วงแห่งความคิด รอบรู้เหตุผล
ภายในภาพนั้น ด้วยจักขุยล เป็นภาพบุคคล ผู้ทรงวินัย
ภาพสมณะ มีลักษณะ ร่างกายสูงใหญ่
จีวรสีเหลือง รุ่งเรืองวิไล ปรากฏยืนใต้ ต้นหว้าเดียวกัน
พระองค์ตรัสถาม ใคร่จะรู้ความ ในสิ่งสำคัญ
ท่านมาแต่ไหน สงสัยใจครัน หรือเป็นเทวัญ บอกฉันตามตรง
ภาพนั้นได้กล่าว ให้รู้เรื่องราว ในความจำนง
ข้าเป็นสมณะ คือเป็นพระสงฆ์ มีจิตมั่นคง ในสัจจธรรม
เห็นความเกิดตาย มีทุกข์มากมาย ดุจเครื่องจองจำ
โลกและหมู่สัตว์ วิบัติตามกรรม มีแต่น้อมนำ ไปสู่ความตาย
ตูข้าสังเวช เพราะได้เห็นเหตุ แห่งความวุ่นวาย สละ
บ้านเรือน หมู่เพื่อนหญิงชาย มีจิตมุ่งหมาย แต่ทางปลอดภัย
โลกและสัตว์โลก ล้วนมีความโศก เศร้าโศกาลัย
ต่างเที่ยววุ่นวิ่ง ชิงกันหมุนไป เข้าสู่กองไฟ ยิ่งขึ้นทุกที
สัจจธรรมเท่านั้น จะทรงตัวมั่น อยู่อย่างคงที่
ไม่มีเปลี่ยนแปลง จงแจ้งคดี เป็นสิ่งที่มี ตลอดนิจกาล
ตูข้าแน่วแน่ ต่อสุขที่แท้ อยู่ทุกวันวาร
อันเป็นขุมทรัพย์ มีผลไพศาล มากพ้นประมาณ สุดจะพรรณนา

อันเป็นสภาพ สิ่งที่ซึมซาบ อยู่ในวิญญาณ์
"อมตธรรม" เลิศล้ำโลกา เป็นสิ่งมีค่า กว่าสิ่งใดใด
ข้าจึงเลิกล้าง ความหวังต่างต่าง ในโลกวิสัย
เพื่อผลอันยิ่ง สิ่งที่พ้นไป ออกจากกองไฟ และไม่ม้วยมรณ์.

ตูข้าเดินทาง มีความสว่าง และไม่เร่าร้อน
หลีกเร้นอยู่ถ้ำ ภูผาป่าดอน ไกลผู้สัญจร ไปมาพาที
อยู่อย่างวิเวก มีคุณเอนก ละการคลุกคลี
ได้ชนะทุกข์ ละโทษธุลี ทำตามมุนี มิได้อาทร
และขอทานเขา เลี้ยงชีพตามเหล่า ท่านผู้ไถ่ถอน
ตนออกจากทุกข์ ร้อนลุกอาวรณ์ ในสังสาคร แห่งความเกิดตาย
ตูข้าได้มอบ ตนแก่สิ่งชอบ อันเป็นจุดหมาย
ดังกล่าวมาแล้ว ในนโยบาย เพื่อจะทำลาย ทุกข์ให้สิ้นไป
โดยได้เห็นว่า มีสิ่งสูงค่า ภายในจิตใจ
อันเป็นสาระ ยิ่งกว่าสิ่งใด จักประสบได้ ในชีวิตนี้
ควรจะเข้าถึง ธรรมเป็นที่พึ่ง เสียแต่บัดนี้
ก่อนแตกดับไป ทำลายอินทรีย์ ข้าจึงยินดี สิ่งที่เป็นพร.

พระสิทธัตถะ ทรงฟังคำพระ ท่านกล่าวสั่งสอน
ตรัสถามทันที สุขที่ถาวร ดับความทุกข์ร้อน ได้หรืออย่างไร

ความสุขสงบ เราอาจจะพบ และลุถึงได้
ในท่ามกลางโลก ที่ลุกเป็นไฟ กำลังเผาไหม้ นี้ได้เจียวหรือ
ดังคำท่านกล่าว เป็นพรพระเจ้า อย่างน่านับถือ
ขอให้พระธรรม ที่ท่านบันลือ ก้องเกียรติระบือ ฟุ้งขจรไกล
ข้าเจ้าได้รับ ความทุกข์ท่วมทับ ให้คับแค้นใจ เกิดมา
จากการ เดือดพล่านภายใน เห็นโลกทั่วไป ไม่มีแก่นสาร
ข้าเจ้าสังเวช แต่ไม่รู้เหตุ ที่จะจัดการ
ทำลายความทุกข์ อันลุกเผาผลาญ สุดจะทนทาน ในทุกข์อันนี้
เห็นสิ่งทั้งปวง เป็นของหลอกลวง ไม่น่ายินดี
ความทุกข์ทั้งหลาย คล้ายกองอัคคี มันมาจุดจี้ จิตใจข้าเจ้า
ล้วนเป็นมายา น่าเอือมระอา เข้ามาแผดเผา
ให้ชีวิตนี้ ร้อนแล้วร้อนเล่า สุดจะบรรเทา มันให้สร่างซา.

พระสมณะ ได้ฟังคำพระ หน่อศาสดา
จึงได้กล่าวตอบ ให้รู้มายา มันมีที่มา และคู่กันไป
สิ่งใดเกิดก่อน มีความเร่าร้อน เผาลนจิตใจ
ย่อมมีเย็นแก้ สำหรับดับไฟ ทุกสิ่งมีไว้ เป็นของแก้กัน
เช่นกับความทุกข์ เป็นสิ่งร้อนลุก ย่ำยีบีบคั้น
เผาลนจิตใจ อยู่ไม่เว้นวัน หมู่สัตว์ทุกชั้น อยู่ในกองไฟ

แต่สัตว์เหล่านั้น หลงใหลใฝ่ฝัน เพลิดเพลินต่อไป
มิได้รู้สึก สำนึกแก้ไข ไม่คิดกลัวภัย ในทุกข์โลกีย์
สูท่านจงดู ความชั่วมีอยู่ จงรู้วิธี
มูลรากภายใน แก้ไขให้ดี ได้ผลตรงนี้ จงรู้เท่าทัน
เช่นเดียวกับไฟ ที่มันลุกไหม้ กับความดับนั้น
เป็นสิ่งแอบแฝง อยู่แห่งเดียวกัน รู้จักใช้มัน ให้เกิดปัญญา
ย่อมจะได้พบ ความสุขสงบ เพราะมีดวงตา
มองเห็นความจริง ในสิ่งมายา ทั่วโลกโลกา จงเบิกตาดู
สภาวธรรม เป็นสิ่งลึกล้ำ นำท่านวิญญู
ค้นคว้าเลือกเฟ้น เห็นชอบรอบรู้ สิ่งนี้มีอยู่ รู้ที่จิตใจ
ความจริงเรื่องนี้ เหมือนบุคคลที่ กำลังถูกไฟ
ไหม้ที่ศีรษะ เขาควรรีบไป หาสระน้ำใหญ่ มีใบกอบัว
รีบดับอัคคี ให้ทันท่วงที มีความเกรงกลัว
เพราะเหตุนี้แล ท่านจงรู้ตัว อย่าหลงเมามัว อยู่ในโลกีย์
ท่านควรเสาะหา สระใหญ่ธารา เยือกเย็นวารี
อาบรดจิตใจ ให้ปราศธุลี ชำระขัดสี ราคีทั้งหลาย
จิตใจผ่องแผ้ว เหมือนกับดวงแก้ว อันงามเฉิดฉาย
ปราศจากราคี แห่งบาปทั้งหลาย ทั้งไม่เกิดตาย เป็นสิ่งถาวร.

สระน้ำธรรมชาติ ผ่องใสสะอาด ชั่วนิรันดร
คือพระนิพพาน อันงามบวร ไม่ต้องม้วยมรณ์ เวียนในโลกีย์
ถ้าไม่มีใคร ไปหาสระใหญ่ และทั้งไม่มี
การได้อาบรด ดื่มกินวารี แต่สระน้ำนี้ มีอย่างเปิดเผย
เช่นทางสายกลาง ส่องแสงสว่าง อย่างน่าชมเชย
ผู้เดินทางไป ไม่แวะเวียนเลย จิตว่างวางเฉย เผยถึงจุดหมาย
ถ้าคนไม่เดิน มัวหลงเพลิดเพลิน ทุกข์ยากมากมาย
ทางนั้นมีอยู่ สู่ความไม่ตาย แต่คนทั้งหลาย ไม่เดินในทาง
เหมือนกับบางคน โรคเบียดเบียนตน ทนทุกข์ครวญคราง
ทั้งหมอก็มี ยาดีหลายอย่าง ให้โรคเบาบาง วางยารักษา
แต่พวกคนไข้ เป็นผู้หลงใหล ไม่ยอมกินยา
สู้นอนทนทุกข์ อยู่อย่างหลับตา มีโรคแก่กล้า ด้วยอกุศล
เพราะมีความขลาด จึงไม่สามารถ จะไถ่ถอนตน
หามัคคุเทศก์ ผู้รู้เหตุผล นำให้หลุดพ้น เป็นผู้ชี้ทาง
สูท่านจงดู ท่านผู้รอบรู้ มีความสว่าง
แต่พวกคนเขลา มัวเมาไม่สร่าง จิตใจกระด้าง ทั้งไม่เลื่อมใส
สูท่านจงดู ความโง่มีอยู่ จงรู้แก้ไข
หาผู้ชี้ทาง สว่างจิตใจ จักหลุดพ้นไป จากทรมาน
สิ่งไม่เกิดตาย หยุดการเวียนว่าย คือพระนิพพาน
อาบรดจิตใจ สดใสเบิกบาน ดับความเดือดพล่าน จิตสงบเย็น

หากว่าสูท่าน เห็นความสำคัญ แล้วไม่บำเพ็ญ มัวหลง
เพลิดเพลิน ห่างเหินกฎเกณฑ์ จะต้องรับเวร เพิ่มทรมาน.

เจ้าชายฟังคำ ของท่านผู้นำ จิตใจเบิกบาน
มีความเคารพ นอบนบกล่าวสาร ข้าแต่อาจารย์ ท่านมีการุญ
ท่านนำข่าวดี ให้ข้าเจ้ามี สุขที่สมบูรณ์
ข้าเจ้าขอตอบ ด้วยขอบพระคุณ ยิ่งกว่าเขาขุน ยอดหิมาลัย
ข้าเจ้าเชื่อแน่ ว่าสุขที่แท้ มีอยู่ภายใน
เราอาจลุถึง ไม่พึงสงสัย จักดับทุกข์ได้ สมปรารถนา
แต่พระบิดร ให้ครองนคร โปรดชาวประชา
ครอบครองบัลลังก์ พร้อมทั้งวงศา มีเกียรติยศฐาน์ อยู่ในธานี
บันเทิงชีวิต รับภาระกิจ กระทำหน้าที่
แทนท่านต่อไป โดยกรณี ในทางโลกีย์ ถ้วนทุกประการ
เพื่อเกียรติคุณ ยศศักดิ์สมบูรณ์ แก่ญาติวงศ์วาน
ทั้งบ้านเมืองเรา เหล่าประชาบาล มีความสำราญ สุขอันเกิดมี
องค์พระบิดา ได้กล่าววาจา ว่าข้าเจ้านี้
ยังหนุ่มแน่นนัก จักเป็นมุนี ไม่สมควรที่ จะไปบำเพ็ญ
เพราะเหตุชีพจร มีความเร่าร้อน และกำลังเต้น
จะไปครองชีพ อย่างสงบเย็น เยี่ยงท่านผู้เป็น มุนีทั้งหลาย

ข้าเจ้าได้รับ มีข้อบังคับ อยู่กับกฎหมาย ตามแนว
ทางโลก มีทุกข์มากมาย ก่อความวุ่นวาย และไร้แก่นสาร
เพราะมันเกลือกกลั้ว อยู่กับความชั่ว มากพ้นประมาณ
โลกิยารมณ์ เป็นไฟเผาผลาญ ให้อยากทะยาน ด้วยความ
หลงใหล
แต่ข้าเจ้ามี ความรักอารี มีความห่วงใย
บรรดาบุคคล ที่เขารักใคร่ หน่วงเหนี่ยวข้าไว้ มิให้จากกัน
ข้าเจ้ารู้สึก มีความสำนึก ละความพัวพัน
โลกิยารมณ์ เบื่อกตมทุกอัน จะสลัดมัน มิได้นอนใจ.

ภาพผู้สงบ อันน่าเคารพ ทรงธรรมวินัย
ซึ่งยังคงยืน อยู่ในที่ใกล้ ได้กล่าวปราศรัย และอธิบาย
ในทางธรรมนี้ ไม่เลือกอินทรีย์ และฤกษ์ดีร้าย
เพราะความวิบัติ มีทุกนิกาย หมู่สัตว์ทั้งหลาย เกิดตายเหมือนกัน
อันความฉลาด และความสามารถ มีอยู่แข็งขัน ในหมู่
ชายหนุ่ม จับกลุ่มฟาดฟั้น ให้ทุกข์เหล่านั้น สูญสิ้นหมดไป
ถ้าพวกชายหนุ่ม มีความร้อนรุ่ม เผาลนจิตใจ
ย่อมแสดงว่า เขาหาหนุ่มไม่ เพราะปัญญาใน เห็นไฟเผาลน
แต่ไม่สามารถ เพราะความขี้ขลาด และไม่อดทน
อ่อนแอแพ้ภัย จิตใจมืดมน ไม่คิดกู้ตน ให้พ้นทุกข์ภัย.

หนุ่มโดยวัยนั้น ย่อมไม่สำคัญ ว่าสูท่านได้
หนุ่มด้วยปัญญา ปรีชาว่องไว มีความสุขใจ ในวัยหนุ่มนี้
ถ้าความรู้สึก อันเป็นส่วนลึก ของท่านเกิดมี
กำลังเข้มแข็ง รุนแรงเต็มที่ ทำลายอุลี ซึ่งมีภายใน
ท่านจงคิดหัก กำจัดความรัก ให้หลุดพ้นไป
แล้วความรู้สึก จักตื่นขึ้นได้ ความรักอาลัย มิได้พัวพัน
เพราะความหลุดพ้น ของท่านมีผล แก่ชนเหล่านั้น
ซึ่งท่านรักใคร่ ย่อมได้ทั่วกัน ในความสุขสันติ์ อันเป็นจุดหมาย
เพราะเหตุนั้นแล จงเป็นหนุ่มแท้ ทั่วทั้งใจกาย
ละความอาลัย จงได้ทำลาย จะไม่เกิดตาย อยู่ในวังวน.

ปีติซาบซ่าน มีความเบิกบาน ในดวงกมล
พระโพธิสัตว์ ทราบชัดเหตุผล ตามนัยยุบล ทูตแห่งปัญญา
ซึ่งกระทำให้ พระองค์ทรงได้ เปล่งพระวาจา
ตกลงพระทัย เด็ดขาดออกมา ปราศจากเจตนา แต่ประการใด
บัดนี้เวลา การแสวงหา โมกขธรรมได้
มาถึงโดยแท้ แลเราจะไป เดินดงพงไพร อยู่ในอรัญ
ครองชีพโดดเดี่ยว ไม่ให้เกาะเกี่ยว ความรักพัวพัน เราจะ
เที่ยวไป ในเพศพรหมจรรย์ เป็นเครื่องป้องกัน เพื่อความพ้นภัย

เราจะกำจัด บ่วงเครื่องผูกมัด สลัดทิ้งไป
เพื่อบรรลุถึง ธรรมาธิปไตย อันเป็นสมัย แห่งการเดินทาง

ทำการคิดค้น เพื่อความหลุดพ้น จนแจ้งกระจ่าง
ในโลกวิสัย กองไฟทุกอย่าง เราต้องเลิกร้าง รีบเดินทางไป.

ทูตแห่งปัญญา นิ่งฟังวาจา ตกลงพระทัย
ได้โมทนา สอดคล้องต้องใจ จึงกล่าวปราศรัย ด้วยความอารี

ออกเถิดสูท่าน ได้ดำเนินการ ค้นหาวิธี
ทำลายความทุกข์ ปลุกชนโลกีย์ ให้บรรลุที่ ท่านจำนงหวัง

เพราะว่าสูท่าน เป็นบุคคลอัน มากด้วยกำลัง เต็มเปี่ยม
ด้วยภาคย์ สามารถถึงฝั่ง พ้นจากวนวัง ทุกข์ทรมาน

ท่านเป็นนาถะ ผู้มีเดชะ พระโพธิญาณ
ไถ่ถอนหมู่สัตว์ จากวัฏฏสงสาร เข้าสู่นิพพาน พ้นจากทุกข์ภัย

ขอให้สูท่าน ผู้เป็นองค์การ แผ่ธรรมวินัย ปลุก
ประชาชน ให้เกิดเลื่อมใส มีความพอใจ ประพฤติตามธรรม

ทั้งนี้เพราะท่าน มีความกล้าหาญ ในการกระทำ
มีวิริยะ ชนะกองกรรม อันเป็นผู้นำ หมู่สัตว์โลกา

เพราะว่าสูท่าน ได้ถูกเลือกสรร เรียกร้องขึ้นมา
ดุจดวงอาทิตย์ ส่องแสงแจ่มจ้า โปรดสัตว์ทั่วหล้า ทุกระยะกาล

ท่านจงยินดี สละชีพพลี เพื่อหนีหมู่มาร มีแสง

สว่าง ทางปรีชาญาณ สามารถเผาผลาญ โลกให้ม้วยมรณ์

เพราะว่าสูท่าน องค์ภควันต์ มนุษย์นิกร

ผู้เต็มเปี่ยมด้วย ความสุขถาวร เป็นผู้มีพร สอนสัตว์เวไนย

ท่านเป็นโลกนาถ ผู้ที่ธรรมชาติ ได้สร้างสรรค์ให้

ไถ่บาปของสัตว์ กำจัดทุกข์ภัย คุ้มครองโลกไว้ ในที่เสรี

ท่านได้สละ ทรัพย์สินธนะ สุขในโลกีย์

เพื่อทำประโยชน์ ค้นหาวิธี แม้ว่าจะมี อสุนีบาต

ตกลงบนเศียร ท่านจงพากเพียร อย่ามีความขลาด

เดินในทางผิด ด้วยจิตพิปลาส ท่านจะสามารถ พ้นจากทุกข์ภัย

ท่านจงต่อสู้ เพื่อการตรัสรู้ ในธรรมวินัย

ความปรีชาญาณ อันเป็นดวงไฟ จักส่องทางให้ ลุถึงจุดหมาย

มีความสว่าง เห็นสิ่งต่างต่าง ในโลกทั้งหลาย

ปลุกใจให้ตื่น ในธรรมบรรยาย สบสุขสบาย ในโลกอุดร.

ท่านสิทธัตถะ จะเป็นพุทธะ ได้อย่างแน่นอน

สันติของโลก อยู่ในพระกร ท่านได้ไถ่ถอน สัตว์ออกจากโลก

ท่านนฤทุกข์ จะเป็นผู้ปลุก ให้ชนพ้นโศก

ปวงปราชญ์อวยพร ให้จรจากโอฆ เป็นผู้มีโชค หมดโรคอุลี

ท่านจงบำเพ็ญ ให้ความร่มเย็น แก่ชนโลกีย์
ด้วยการช่วยให้ พ้นภัยอัคคี ดับทุกข์ทันที มิให้ร้อนรน

คำอำนวยพร ของเทพนิกร บ่วงสาธุชน ส่องแสง
สว่าง แนวทางเบื้องบน ให้ท่านก้าวพ้น จากความมืดไป

ท่านจะลุถึง สภาพสิ่งหนึ่ง อันมีภายใน
เป็นสิ่งที่พ้น เหนือโลกวิสัย พ้นจากทุกข์ภัย ทุกทุกประการ

ท่านสิทธัตถะ เป็นผู้ชนะ เหล่ากิเลสมาร
บรรลุมรรคผล พ้นโลกกันดาร และได้โปรดปราน ชนในโลกีย์

จบคำจำนรรจ์ ทูตแห่งสวรรค์ หายไปทันที
พระโพธิสัตว์ ทราบชัดคดี พระทัยเปรมปรีดิ์ ในสัจจธรรม

เราจะออกไป ในคืนนี้ไซร้ ทำตามถ้อยคำ
ทูตแห่งปัญญา ได้มาแนะนำ เราจะจดจำ ในธรรมวินัย

เราจะกำจัด บ่วงเครื่องร้อยรัด สลัดออกไป
ดุจก้อนศิลา ที่ซัดไปใน อากาศนั้นไซร้ ย่อมตกลงมา

เราถูกปลุกใจ ให้ตื่นขึ้นไป เที่ยวแสวงหา
"อมตธรรม" เลิศล้ำโลกา และเราเชื่อว่า จะประสบผล

เราตกลงใจ สละออกไป เพื่อเพียรคิดค้น
ผลอันไพบูลย์ เป็นคุณเบื้องบน ไม่ต้องเวียนวน อยู่ในโลกา

เราจะจากเรือน สละพวกเพื่อน และพระบิดา
ไปอยู่พงไพร ได้แสวงหา สิ่งอันมีค่า ในธรรมนิยม.

๒. บ่วงชีวิต

ทรงปลงพระทัย แล้วเสด็จไป สู่ห้องบรรทม
ของพระชายา บุตราภิรมย์ เพื่อจะได้ชม ดวงพระพักตรา
บุคคลทั้งสอง พระองค์ยืนจ้อง มองพระชายา
ผู้งามอุดม ทรงโฉมโสภา พระโอรสา ด้วยความอาลัย
ซึ่งพระองค์รัก ดูดดื่มยิ่งนัก กว่าสิ่งใดใด
ในพื้นพิภพ เพื่อลาจากไป ด้วยมีพระทัย แสนเสน่หา
มีพระประสงค์ จะใคร่อุ้มองค์ พระโอรสา
ไว้ในพระหัตถ์ จุมพิตพักตรา อันเป็นการลา ไปสู่ทางไกล
แต่พระกุมาร บรรทมสำราญ นอนอยู่ภายใน วงของ
พระหัตถ์ พระนางทรามวัย เกรงจะเคลื่อนไหว ตื่นขึ้นวุ่นวาย
จะไม่ลุล่วง พ้นไปจากห่วง แห่งทุกข์ทั้งหลาย
ทรงระทดจิต รักพระลูกชาย ให้แสนเสียดาย จะต้องจากไป
ความรักกลัดกลุ้ม พระทัยร้อนรุ่ม ทุกข์ทนหม่นไหม้
ทรงจับพระเนตร นิ่งอั้นตันใจ ระทมอาลัย บังเกิดขึ้นพลัน
ครอบงำพระองค์ สุดจะดำรง สติป้องกัน
ทุกข์ทรมาน ภายในใจนั้น เข้ามาพัวพัน ท่านอย่างแรงกล้า
ท่ออัสสุชล ได้หลั่งไหลล้น อาบพระพักตรา
ความคิดว้าวุ่น หมกมุ่นอุรา หน่อพระพุทธา ทรงเศร้าพระทัย

เพราะพระองค์ยัง ไม่ลุถึงฝั่ง พ้นโลกวิสัย
สุดจะอดกลั้น ปิดท่อธารไหล อัสสุชลได้ ในการครั้งนี้
ห้วงแห่งความนึก เลื่อนลอยระลึก ตรึกตามวิถี
หลงใหลใฝ่ฝัน พลันบังเกิดมี สมประฤดี ทรงกลับพระทัย
รวบรวมสติ มีพระดำริ ทรงรำพึงใน
บุคคลทั้งสอง กำลังหลับใหล จึงได้ตรัสไป เป็นใจความว่า.

เธอย่อมจะรู้ และแจ่มแจ้งอยู่ ในดวงวิญญาณ์
ว่าอย่างไรเสีย ฉันจะต้องลา จากเธอไปหา สิ่งที่รอดพ้น
วิญญาณของฉัน มีความโศกศัลย์ เพื่อประกอบผล
แก่วิญญาณเธอ และโลกสากล ทั้งสัตว์บุคคล พลโลกทั่วไป
เพื่อทำประโยชน์ ช่วยให้พ้นโทษ เพราะความรักใคร่
ฉันยอมทนทุกข์ สละสุขไป เพื่อจะช่วยให้ เธอสุขสราญ
อันเป็นความรัก ซึ่งแจ้งประจักษ์ อยู่ในวิญญาณ
ซึ่งมีแก่เธอ มากพ้นประมาณ และแผ่ไพศาล ทั่วโลกวิสัย
เธอเป็นมารดา ของพระลูกยา เปรียบกับดวงใจ แม้ว่า
วิญญาณ ของฉันจากไป สู่ในแดนไกล ด้วยความเมตตา
แก่เหล่าสรรพสัตว์ ทั่วทั้งไตรวัฏฏ์ ในโลกโลกา
มีแสงสว่าง ในทางมรรคา แล้วจะกลับมา ด้วยความยินดี

ดุจนกพิลาป มีจิตเอิบอาบ ด้วยความปรานี
บินร่อนหาเหยื่อ เอื้อเฟื้ออารี แก่นางปักษี และลูกน้อยน้อย
พ่อนกจากไป หาเหยื่อมาให้ ดังฉันเลื่อนลอย
ไปสู่ป่าใหญ่ มิได้ท้อถอย ค้นหาเพชรพลอย คือสัจจธรรม
ครั้นได้เหยื่อแล้ว อันเปรียบเหมือนแก้ว ซึ่งฉันได้นำ
มาป้อนให้เธอ เสนอถ้อยคำ เธอจงจดจำ ในความรักนี้.

เธอเคยกล่าวมา ด้วยความรักว่า แม้จะเกิดมี
การพลัดพรากกัน นั้นเป็นสิ่งที่ ร้ายกว่าชีวี ของเธอสลาย
ฉันยอมรับรู้ ว่าเธอรักอยู่ ในฉันมากมาย มากกว่า
ตัวเธอ และสิ่งทั้งหลาย อันเป็นความหมาย ในความภักดี
แม้ฉันจากไป เพื่อประโยชน์ใหญ่ แก่ชนโลกีย์
รวมพร้อมทั้งเธอ เสนอการพลี ย่อมไม่เป็นที่ แจ่มแจ้งชัดใจ
แก่เธอที่รัก ทั้งไม่ประจักษ์ แจ้งในพระทัย
องค์พระบิดา วงศาทั่วไป ย่อมไม่ทราบใน ความรักจริงนี้
อันมีคุณภาพ ซึ่งจะหยั่งทราบ ด้วยญาณวิถี
เป็นความรักแท้ แม้แต่ชีวี สละชีพพลี ด้วยความกล้าหาญ
เปรียบปานบุรุษ พร้อมภรรยาบุตร ที่น่าสงสาร
ตกในทะเล เที่ยวว่ายชลธาร อยู่ทุกวันวาร ใกล้ต่อความตาย

ด้วยความปรานี บุรุษใจดี มีนโยบาย ผละจาก
ครอบครัว ไม่มัวเวียนว่าย มีความมุ่งหมาย เสาะหาพ่วงแพ

เพื่อนำไปสู่ ฝั่งบกได้อยู่ เพราะตนรู้แน่ ด้วยมี
ความรัก ประจักษ์จริงแท้ และไม่อ่อนแอ แพ้ต่อความตาย

นี่เป็นความรัก สุดประเสริฐนัก กว่าสิ่งทั้งหลาย
ช่วยให้พ้นทุกข์ สบสุขสบาย ไม่ต้องเวียนว่าย อยู่ในโลกีย์

ฉันเคยรักเธอ รักอยู่เสมอ ด้วยความภักดี
ฉะนั้นสิ่งใด ซึ่งฉันได้มี ฉันยอมพลี ด้วยปรีชาญาณ

ขอมอบให้เธอ เป็นการบำเรอ ในวิชชาการ สัตว์ใน
สากล มากพ้นประมาณ จะประสบศานติ์ เพราะความอดทน

คือเธอและฉัน จะต้องจากกัน แต่นี่เป็นต้น
ทนทรมาน เพื่อโลกสากล จนบรรลุผล ของการกระทำ

ฉันจะกลับมา ด้วยสิ่งมีค่า ซึ่งฉันได้นำ
มาฝากแก่เธอ เสมอทองคำ "อมตธรรม" อันงามบวร

เธอจงยินดี รับทุกข์อันนี้ ที่จัดเป็นพร
ความบริสุทธิ์ เป็นสิ่งถาวร จักได้ไถ่ถอน สภาพอ่อนแอ

มีคุณใหญ่หลวง เหนือโลกทั้งปวง มิได้ปรวนแปร เธอจง
ฟังเสียง ความรักเที่ยงแท้ ภายในกระแส แห่งความจริงใจ

ความรักของฉัน เป็นสิ่งสำคัญ เพื่อเธอจะได้
รู้ความจริงนั้น อันเป็นภายใน ซึ่งคนอื่นไม่ สามารถจะรู้

เพราะฉันรักเธอ รักอยู่เสมอ และซาบซึ้งอยู่ ในดวงวิญญาณ ของฉันรอบรู้ เพื่อจะต่อสู้ สละชีพพลี.

เจ้าชายข่มใจ หลุดออกไปได้ จากบ่วงโลกีย์ หักห้ามความรัก ไม่ให้เกิดมี ทำลายพิธี พระโพธิญาณ

เพราะความรักนั้น เป็นสิ่งผูกพัน อยู่ในสันดาน หลอกลวง พระองค์ ลุ่มหลงเหยื่อมาร อ่อนแอฟุ้งซ่าน ในบางขณะ

ด้วยอานุภาพ ความรักซึมซาบ ยากที่จะละ ให้หลุดพ้นไป เป็นอิสระ มีชัยชนะ เหนือสิ่งผูกพัน

ความรักเป็นสิ่ง ผูกมัดใจยิ่ง กว่าโซ่ตรวนนั้น เพราะผู้ถูกผูก จักทำลายมัน ญาติมิตรช่วยกัน หักโซ่ตรวนได้

โซ่ตรวนในจิต เป็นบ่วงชีวิต คิดผูกพันไว้ ไม่มีเงื่อนแง่ ให้คิดแก้ไข ย่อมต้องอาศัย จิตใจเข้มแข็ง

มีความสันโดษ มุ่งทำประโยชน์ เพื่อความรู้แจ้ง สร้างสรรค์ความรัก หลักธรรมส่องแสง อยู่เหนือตำแหน่ง ความรักทั้งปวง

ความรักหลักชัย ชนะทุกข์ภัย ไกลจากมารลวง นำให้ พระองค์ หลุดพ้นจากบ่วง มีผลใหญ่หลวง สุดจะพรรณนา.

พระมหาสัตว์ ได้ทรงสลัด ความรักออกมา มีความ ภูมิใจ ในการก้าวหน้า ด้วยพระปรีชา สามารถอาจหาญ

ทรงเสียสละ มีชัยชนะ พ้นจากบ่วงมาร
อันเป็นทิฏฐา นุคติสาร ปรากฏทุกกาล ให้ชนเลื่อมใส
ทั้งอนุชน จะได้เห็นผล ทุกกาลสมัย
พระองค์ทรงมี พระคุณยิ่งใหญ่ รักสัตว์ทั่วไป กว่าพระชายา
และพระโอรส เป็นที่ปรากฏ แก่ชาวโลกา
พระองค์ทรงมี พระทัยเมตตา บำเพ็ญจาคา ด้วยธรรมพลี.

พระสิทธัตถะ ได้ทรงสละ สมบัติโลกีย์
ปลาบปลื้มพระทัย ในรสใหม่นี้ ดุจราชปักษี อันมีกำลัง
ถูกปลดปล่อยออก หลุดพ้นจากคอก ที่เขาคุมขัง
ถลาร่อนไป สมดังใจหวัง เลื่อนลอยไปยัง ดังจุดมุ่งหมาย
พระองค์ร่าเริง พ้นจากกองเพลิง แห่งความวุ่นวาย มีความ
เบิกบาน สำราญใจกาย ปลอดโปร่งสบาย พระทัยเปรมปรีดิ์
ดุประหนึ่งว่า ความปรารถนา ได้บังเกิดมี
ผลอันหวังไว้ สำเร็จด้วยดี ในยามราตรี ที่สละไป
ในนภากาศ อันดาระดาษ ดวงดาวน้อยใหญ่
ทอแสงสินวล แต่ล้วนสุกใส ดุจมีหวังใน ภิเนษกรมณ์
พระองค์รำพึง ทรงนึกคะนึง มีความชื่นชม
จะจาริกไป ในไพรพนม เพื่อการอบรม ชีพพรหมจรรย์

เพราะการไปนี้ ปราศจากถิ่นที่ บ้านเรือนเขตขัณฑ์ แทน

การไปเพื่อ เลือดเหล็กฆ่าฟัน ของผู้ป้องกัน และเที่ยวปราบปราม

เอาอาณาจักร อันมาเป็นหลัก เพื่อความงดงาม เป็น

จักรพรรดิ- ราชเรืองนาม ครอบครองเขตคาม ด้วยดาบอันคม

เราไม่ยอมรับ มงกุฎประดับ ด้วยสิ่งเปื้อกตม

อันมีลวดลาย ความทุกข์ระทม ให้ร้อนระงม จมในกองไฟ

ตัวเรายินดี ขยายพื้นที่ ธรรมาธิปไตย

ธรรมาณาจักร อันเป็นหลักชัย สว่างไสว ด้วยธรรมเมตตา

ซึ่งจะจารึก นามไว้ให้นึก แก่ผู้ผ่านมา

ตามเยี่ยงอย่างแห่ง จักรพรรดิตรา ชนชาวโลกา เขานิยมกัน

ทางที่เราผ่าน อบอวลด้วยสาน- ติรสเย็นครัน

เพราะมันถูกเหยียบ ย่ำด้วยเท้าอัน บริสุทธิ์นั้น ของเราผ่านไป

เราจะเที่ยวหา ผ้าเนื้อหยาบมา จากเขาทิ้งไว้

ปกปิดร่างกาย ตามแบบวินัย เพื่อให้ห่างไกล โลกียารมณ์

เมื่อยามเรานอน เหนือพื้นดินดอน ต่างแท่นบรรทม

ใต้ต้นพฤกษา ได้อาศัยร่ม เป็นธรรมนิยม อันสงบเย็น

แล้วเที่ยวขอทาน ตามในถิ่นฐาน เป็นการบำเพ็ญ

ในความสันโดษ ละโทษภัยเวร ชะล้างโคลนเลน ให้หลุดพ้นไป

เราจะชนะ ด้วยการสละ ชีพออกไถ่ไว้

เป็นการช่วยสัตว์ กำจัดทุกข์ภัย ให้พ้นจากไฟ ทุกข์ทรมาน

เราได้ยินเสียง อันเป็นสำเนียง อย่างน่าสงสาร
ของสัตว์ทั้งหลาย ในจักรวาล ต่างร้องขับขาน อย่างไร้เดียงสา
ไม่มีที่พึ่ง เรามารำพึง ให้มีเมตตา
ลุกโพลงขึ้นมา ในดวงวิญญาณ์ ของเรายิ่งกว่า เมตตาแก่ตัว.

เราจะช่วยโลก ให้ประสบโชค พ้นความมืดมัว
ในบาปธุลี อันมีความชั่ว ไม่ให้เกลือกกลั้ว จะเผยออกไป
โลกอันแร้นแค้น มีแต่จะแล่น เข้าหากองไฟ
ทำการบูชา ด้วยความหลงใหล เป็นสิ่งก่อให้ เกิดความวุ่นวาย
อันเป็นล้อรถ ที่หมุนไปบด ให้เพื่อนสัตว์ตาย เต็มไป
ด้วยเลือด แห่งความชั่วร้าย มีทุกข์มากมาย อยู่ในโลกีย์
เรามีความรัก ธรรมาณาจักร ที่เป็นเสรี
ส่องแสงสว่าง ทั่วทางวิถี ปราศจากราคี เหล่าอกุศล
เรามีมงกุฎ สะอาดบริสุทธิ์ อันอยู่เบื้องบน
รถเราหมุนไป เพื่อความรอดพ้น จากสิ่งเผาลน ทนทรมาน
อันเป็นเหตุให้ เราสละไป ด้วยความสงสาร
หมู่สัตว์ทั้งหลาย ในโลกกันดาร จะได้รับการ ช่วยให้พ้นภัย
ในเมื่อไม่มี พระเจ้าเหล่านี้ จะช่วยโลกได้
เพื่อเสียสละ ตัวเองออกไถ่ ช่วยสัตว์ทั่วไป ด้วยธรรมเมตตา.

ท่านสาธุชน เคยเห็นบุคคล ที่อ้างตัวว่า
เขาเป็นพระเจ้า ที่น่าบูชา สละสุขมา กระทำหน้าที่
ดิ้นรนต่อสู้ เพื่อสุขแก่หมู่ สัตว์ในโลกีย์
ท่านเห็นบ้างไหม องค์ใดที่มี จิตใจปรานี แก่สัตว์ทั่วหน้า
เมื่อเขาเหล่านั้น พากันรำพัน เคารพสักการ์
สวดร้องวิงวอน เซ่นสรวงบูชา อาหารโภชนา รสอันยวนใจ
บูชายัญอยู่ ด้วยเลือดเนื้อหมู่ สัตว์รู้กลัวภัย
พระผู้เป็นเจ้า หลงในปัจจัย สร้างเทวาลัย อยู่อย่างงดงาม
เอาเปรียบเพื่อนสัตว์ อยากได้สมบัติ เพลิดเพลินในกาม
บำรุงนักบวช ตัวแทนในนาม สืบต่อล่อลาม มีความงมงาย
แต่จงดูเถิด คนกำลังเกิด ความทุกข์มากมาย
ก็หาได้รับ การช่วยให้คลาย จากความงมงาย ในยัญบูชา
บาปอย่างใหญ่หลวง ที่ชนทั้งปวง ทำตามกันมา
มิได้สำนึก เพื่อจะศึกษา ในสิ่งมายา ให้แจ้งแก่ใจ
เช่นกับชาวนา ที่หว่านข้าวกล้า ของตนลงไว้
ในฤดูฝน จนเก็บเกี่ยวได้ บัดนี้เขาไม่ สามารถช่วยตัว
ให้เป็นเสรี หรือแม้แต่มี ความนึกเกรงกลัว
ในการกระทำ อันเป็นความชั่ว ที่หลงเมามัว เชื่อกันอยู่ว่า
แล้วแต่จะโปรด ให้ตนพ้นโทษ จากบาปนานา
เขายอมเชื่อถือ ตามตามกันมา ไม่มีปัญญา พ้นสิ่งล่อลวง.

พระเจ้าโหดร้าย ดื่มเลือดมากมาย ของสัตว์ทั้งปวง
ที่รู้จักเจ็บ และรู้จักหวง ชีวิตทุกดวง ของสัตว์ทั่วไป
ท่านจะโปรดปราน แก่ศิษย์ด้วยการ วิธีอย่างไร เพราะมี
การทำ เพื่อความอยากใหญ่ เป็นทาสช่วงใช้ ให้พระเจ้านั้น
พระเป็นเจ้าสร้าง หมู่สัตว์ต่างต่าง ให้มีบาปกัน
สัตว์ต้องไถ่บาป ด้วยการฆ่าฟั่น ชีวิตทุกอัน และของตนนี้
ซึ่งมันเป็นความ ประพฤติไปตาม พระเจ้าทรงชี้
ชาวโลกเชื่อกัน ว่าเป็นความดี และเป็นผู้มี ธรรมอันสูงสุด
ความเกิดแก่ตาย เป็นสิ่งชั่วร้าย พระเจ้าทรงจุด
ด้วยการสร้างสัตว์ ต่อไปไม่หยุด ให้พวกมนุษย์ ติดอยู่ในกรง
เป็นความโหดร้าย ขังคนทั้งหลาย ให้มีความหลง
ไว้ในกรงขัง มั่งคั่งมั่นคง หวังพึ่งพระองค์ ให้ทรงโปรดปราน
ในโลกนี้ด้วย โลกหน้าให้รวย ธนทรัพย์สาร
ไม่มีสิ้นสุด ความอยากทะยาน มีความต้องการ ในสิ่งมายา
พระเป็นเจ้ายัง คงมีความหวัง พลีบูชา
ด้วยเลือดเนื้อสัตว์ อยู่เต็มอัตรา ไม่มีเวลา จะสิ้นสุดกัน
เช่นเดียวกับความ เวียนว่ายในกาม ไม่มีขีดขั้น
ของพวกชาวเรา และพระเจ้านั้น มีความพัวพัน อยู่กับตัณหา
เพราะพระองค์ท่าน มีความต้องการ รสอันโอชา
มิได้มุ่งหมาย ในสิ่งสูงกว่า นอกจากสักว่า เป็นเพียงความหวัง

พระเจ้าเหล่านี้ อยากได้เหยื่อดี มีในกรงขัง
ไม่ยอมออกไป เพราะเสียดายรัง ต่างสู้ทนนั่ง รับเครื่องบูชา
จิตใจอ่อนแอ จึงต้องยอมแพ้ เป็นทาสตัณหา
เลี้ยงปากเลี้ยงท้อง ด้วยของบูชา ปีดประตูค้า จากสัตว์เหล่านี้
โดยขู่เข็ญว่า ถ้าไม่บูชา ในยัญพิธี
จะประสบภัย อันบังเกิดมี พระเจ้าเหล่านี้ มีความงมงาย
แม้มีบางองค์ มีเมตตาปลง และไม่ดุร้าย
ก็ไม่สามารถ ช่วยให้รอดตาย พระเจ้าทั้งหลาย ไม่ช่วยตัวเอง
ท่านไม่สามารถ เพราะมีความขลาด ไม่น่ากลัวเกรง
ถ้าพวกชาวโลก มีความเพียรเพ่ง เพื่อให้ตัวเอง พบทางรอดพ้น
โดยไม่คำนึง มีพระเจ้าพึ่ง ซึ่งเป็นตัวตน
เราก็สามารถ ค้นหาเหตุผล รอบรู้เล่ห์กล ได้ทุกสิ่งอัน
เราต้องศึกษา สิ่งที่สูงกว่า เหนือโลกสวรรค์
เพื่อเอาชนะ ความเกิดตายนั้น เป็นสิ่งสำคัญ กว่าการบูชา
พระเจ้าจักตาย สูญสิ้นวอดวาย จากโอฆโลกา
เพราะเหตุขาดเหยื่อ สิ้นเชื้อมายา พระเจ้าตัณหา พากันวายปราณ
พระเป็นเจ้าตาย ไปแล้วมากมาย แต่ในก่อนกาล
ปรมาณู ของพระองค์ท่าน ย้อนรอยมาผ่าน ก่อเกิดรูปใหม่
โดยสร้างชีวิต เป็นกายและจิต ตามเหตุปัจจัย
แล้วค่อยวิวัฒน์ เป็นสัตว์ต่อไป จากสัตว์เล็กใหญ่ จนกลายเป็นคน

ทั้งเทวดา มีกายกายา เป็นทิพย์เบื้องบน
และเป็นพระเจ้า เผ่าจุติวน ย้อนรอยมาปน เช่นเดียวกับเรา

มีความเกิดตาย จุติทำลาย เกิดแล้วเกิดเล่า
ล้วนแต่เป็นญาติ กันทุกหมู่เหล่า รวมทั้งพระเจ้า และสัตว์ทั่วไป

แม้กระนั้นเรา ไม่สามารถเอา ชนะทุกข์ได้ ความเกิด
แก่ตาย อันเป็นกองไฟ กลับมาเผาไหม้ ตัวให้แหลกลาญ.

พระองค์รำพึง ได้ทรงซาบซึ้ง ถึงวิธีการ
จะทรงช่วยสัตว์ จากวัฏฏสงสาร พ้นทรมาน หลุดรอดปลอดภัย

เมื่อความรอดมี ต้องหาวิธี ที่จะแก้ไข
ช่วยโลกให้รอด พ้นจากกองไฟ จักต้องมีได้ ในชีวิตนี้

วิธีค้นคว้า จะต้องศึกษา ให้ถูกต้องดี
เราจะลงมือ ทำในทันที ในขณะที่ เราได้ออกไป

เท่าที่แล้วมา เพื่อนสัตว์ทั่วหน้า ตกอยู่ภายใต้
แห่งความมืดบอด และความหลงใหล ค้นคว้าหาใน ด้านวัตถุกาม

ทั้งนี้เพราะไม่ มีความอิ่มใจ ที่ตนหลงตาม ความอยาก
ทั้งมวล ล้วนแต่ลุกลาม เขาไม่ทราบความ ตามที่เป็นจริง

มันเป็นสภาพ ก่อให้เกิดบาป และความเย่อหยิ่ง
เมื่อเขาเกิดมา พบสิ่งทุกสิ่ง ความอยากจะยิ่ง เพิ่มขยายตัว

ไปตามทำนอง มองหาสิ่งของ ด้วยความเมามัว
หลงในรสกาม มีความเย้ายั่ว ให้หลงพันพัว อยู่ในเบือกตม
ในเมื่อสมัย พบวิธีใช้ สิ่งที่นิยม
แปลกขึ้นกว่าเก่า เฝ้าแต่ชื่นชม ในกามารมณ์ สิ่งที่เลวทราม
มีความมืดมัว เพราะไม่รู้ทั่ว ในกิเลสกาม
ไม่มีความพอ ก่อเรื่องลุกลาม พากันเดินตาม หลงกามคุณ
เขาหาทราบไม่ ว่ามันเป็นไฟ เผาไหม้เป็นจุณ
หล่อเลี้ยงตัณหา มายาบาปบุญ ติดในเกลียวหมุน ล้วนแต่วุ่นวาย
เขาไม่รู้ว่า วิธีค้นคว้า ในสิ่งทั้งหลาย เป็นการ
บำเรอ ในความฟูมฟาย มีทุกข์มากมาย หลายชั่วกัปกัลป์.

เมื่อใดการค้น ของเรามีผล พบสิ่งสำคัญ
ทำลายม่านดำ สิ่งที่ปิดกั้น ไม่มาพัวพัน จะเผยออกไป
ให้เห็นปรากฏ แก่โลกทั้งหมด ในความมีชัย
ธรรมาณาจักร อันเป็นหลักชัย มีในสมัย ที่บรรลุถึง
อุดมเสรี เป็นสิ่งที่มี เอิบอาบซาบซึ้ง
ในระหัสลับ มีสิ่งสิ่งหนึ่ง อันเป็นที่พึ่ง ลุถึงภายใน
โลกจะได้รับ สิ่งที่ระงับ ดับความร้อนใจ
ผองคุณประโยชน์ จะแผ่กว้างไป สัตว์ทุกสมัย หายจากมืดมน

ซึ่งในบัดนี้ เขาจะต้องมี ปรานีอดทน
รอเราไปก่อน จนกว่าการค้น จะบรรลุผล สมปรารถนา
เราเชื่อว่ามัน ต้องมีในวัน และในเวลา
ไม่นานเกินไป ที่ท่านจะพา กันคอยไปกว่า จะถึงสมัย
ดาราเจ้าเอ๋ย เจ้ากำลังเผย คติธรรมให้
เราในบัดนี้ ให้เดินทางไป โดยได้อาศัย แสงในวิถี
ดวงสวรรค์เอ๋ย เราขอชมเชย ด้วยความยินดี
ที่เจ้าจ้องจับ ขับแสงรัศมี ส่งเสริมให้มี สว่างในทาง
เพื่อเราจะได้ ทำตัวเราให้ เป็นประทีปกลาง
อันส่องแสงไป ให้โลกสว่าง เห็นแจ้งกระจ่าง ความว่างภายใน
อันเป็นสิ่งซึ่ง เจ้าส่องไม่ถึง ที่อันนั้นได้
คือความมืดมน ภายในจิตใจ ของสัตว์ทั่วไป ในโลกโลกีย์
ธรณีเจ้า สามารถแบกเอา หมู่สัตว์เหล่านี้
ไว้บนทรวงอก มากมายเหลือที่ ด้วยความปรานี มีความอดทน
เพราะโทษเลวทราม ชั่วร้ายมีตาม ตัวสัตว์บุคคล
แต่เพียงผู้เดียว ก็หนักเหลือล้น ที่อยู่เบื้องบน ทรวงอกเจ้านี้
ย่อมมีน้ำหนัก เทียมเท่ากับหลัก ขุนเขาคีรี
ถ้าความชั่วร้าย ของสัตว์ไม่มี เจ้าจะยินดี มีความเบาใจ
โลกทั้งหลายเอ๋ย อย่าเศร้าโศกเลย จงอดทนไป
ฉันจะเดินทาง แผ้วถางภายใน จนกว่าจิตใจ จะโพลงขึ้นมา

ฉันตกลงใจ ที่จะออกไป เสาะแสวงหา
ประทีปดวงใหญ่ ส่องโลกโลกา เพราะฉันเชื่อว่า จะประสบผล.

พระองค์ผ่านไป หมู่กำนัลใน หลับใหลทุกคน
ล้วนวิไลลักษณ์ ผ่องพักตร์โสภณ ดังดอกอุบล แย้มกลีบเบิกบาน
เคยพอพระทัย มีความรักใคร่ และทรงโปรดปราน
หมู่สาวสนม อันงามสคราญ มีความสำราญ ด้วยพวกดนตรี
มีความบันเทิง เป็นที่รื่นเริง แต่ในบัดนี้
พระองค์มิได้ มีใจยินดี และมิได้มี พระทัยผูกพัน
ปรากฏในคลอง พระเนตรที่มอง เห็นสิ่งเหล่านั้น
ดุจดอกประทุม ร่วงโรยไปพลัน สูญสิ้นสีสัน อยู่ในสระศรี
มิน้ำเนื้อยนิ่ง เงียบสงัดยิ่ง อยู่ในบัดนี้
มิได้ทรงเร้า รู้สึกยินดี นอกจากจะมี พระทัยเมตตา
แก่เหล่านารี ที่ได้เคยมี ความจงรักมา
ยอมเสียสละ ชนม์ชีพชีวา เพื่อความสุขา ด้วยรักภักดี
ทรงพระเมตตา ตรัสกล่าววาจา ด้วยความปรานี
นางทั้งหลายเอ๋ย เจ้าเคยอารี มีความภักดี ทั้งกายและใจ
ความรักของเจ้า กระทำให้เรา หนีจากเจ้าไป
ได้อย่างแสนยาก เสียนี่กระไร ถ้าเราจะไม่ หนทำเป็นคน

ใจจืดพรากไป เราทั้งหมดไซร้ จะต้องจำนน
ต่อความเกิดตาย ไม่มีทางพ้น จากสิ่งเผาลน อยู่ในบัดนี้

เจ้ามีสภาพ เหมือนดอกกุหลาบ เอิบอาบชูศรี
มีความสดใส ในยามราตรี รุ่งวันพลันที่ จะร่วงโรยไป

ตามกฎธรรมชาติ ซึ่งมิสามารถ จะบังคับได้
ความทุกข์ระทม เตรียมตรมจิตใจ มีความหม่นไหม้ อยู่ทุกนาที

แม้เจ้าทั้งหลาย จะหลับสบาย อยู่ในบัดนี้
แต่เจ้าจะต้อง ตายไปอยู่ดี ถึงเจ้าจะมี ความพยายาม

อำนวยความสุข แก่เราอยู่ทุก นาทีโมงยาม
บันเทิงชนม์ชีพ เพื่อเราหลงตาม อันแสดงความ ให้เราชื่นชม

เป็นการทำให้ เราหลงรักใคร่ ในสิ่งเบือกตม
ที่เราทั้งหลาย พากันหลงงม ในกามารมณ์ จมในกองไฟ

เราถูกรบกวน ด้วยความแปรปรวน ให้คับแค้นใจ
โดยได้มองเห็น ภัยอันยิ่งใหญ่ กำลังรุกไล่ อยู่ทุกนาที

ชีวิตของเจ้า ได้ถูกแผดเผา ในกองอัคคี
เหมือนกับพันธุ์ผัก ขึ้นในพื้นที่ ฤดูฝนมี สวยสดงดงาม

แต่พอฝนแล้ง มันจะเหี่ยวแห้ง ร่วงโรยไปตาม
แห่งฤดูร้อน อยู่ทุกโมงยาม เช่นเดียวกับความ เกิดแก่เจ็บตาย

บีบคั้นชีวิต ให้ตกเป็นสิทธิ์ มัจจุราชร้าย มันคอย
ประหาร ผลาญให้วอดวาย เพราะเจ้าทั้งหลาย มัวแต่หลงชม

ในความบันเทิง อันเป็นกองเพลิง ที่ร้อนระงม
เพราะความรักใคร่ ในกามารมณ์ เป็นสิ่งขื่นขม เผารมจิตใจ.

เรารู้สึกตัว ให้นึกเกรงกลัว ด้วยมองเห็นภัย
สงสารพวกเจ้า ยังมัวหลับใหล เพลิดเพลินอยู่ใน ห้วงแห่งมายา
แทนที่จะช่วย พวกเจ้าไปด้วย มีความเมตตา
ให้ประสบสุข กลับจะกลับมา เอาความสุขา จากผู้หลงใหล
ซึ่งมันเป็นการ เอาเปรียบทุกด้าน น่าขวยแก่ใจ
ตัวเองก็สุด ที่จะทนได้ จึงต้องออกไป หาความสว่าง
เพื่อจะช่วยเจ้า ที่หลงมัวเมา ไม่รู้จักสร่าง
ซึ่งเรากับเจ้า เคยได้ร่วมทาง จะต้องเลิกร้าง และจากกันไป
บัดนี้มันเป็น สิ่งที่ชาเย็น ในความรักใคร่
ด้วยอำนาจแห่ง การมองเห็นภัย มันเข้ามาใกล้ ลุกไหม้อยู่แล้ว
ความทะยานใน ทางกามกลายไป เป็นสิ่งแน่แน่ว
เพื่อจะค้นหา สิ่งที่ผ่องแผ้ว อันเป็นดวงแก้ว ส่องโลกโลกีย์
เราจะขอลา ไปแสวงหา สิ่งที่เสรี
คือแสงสว่าง ในทางวิถี ซึ่งในบัดนี้ เราจะจากไป.

ณ ที่นี้ท่าน ผู้สดับอ่าน จงวิจารณ์ใน
พระพุทธภาษิต ซึ่งพระองค์ได้ ตรัสกล่าวปราศรัย ในกาลต่อมา

เมื่อพระองค์ได้ ตรัสรู้แจ้งใน พระโพธิญาณ์
แก่มาคัณฑี ยะปริพพา ณโรงบูชา ไฟของพวกพราหมณ์

ตรัสว่าตัวเรา เป็นคฤหัสถ์เมา ครองเรือนอยู่ตาม
ได้อิ่มไปพร้อม ด้วยรสของกาม อยู่ทุกโมงยาม ให้เขาบำเรอ

อยู่ด้วยรูปเสียง กลิ่นรสหล่อเลี้ยง ทางกายฟุ้งเฟ้อ
ล้วนแต่ชนิด ที่สัตว์หลงเพ้อ พากันละเมอ อยากได้ทั่วไป

หลงรักผูกพัน ในเหยื่อกามนั้น อันยั่วยวนใจ
กามะคุณห้า พากันหลงใหล อยากจะใคร่ได้ ในเหยื่อเหล่านี้

มาคัณฑียะ เราผู้พุทธะ มีปราสาทศรี
ทั้งสามฤดู อยู่ด้วยดนตรี ในหมู่นารี ไม่มีชายปน

ไม่เคยลงไป จากปราสาทใหญ่ ในฤดูฝน
ตลอดสี่เดือน ล่วงกาลผ่านพ้น เรารู้สึกตน ในกาลต่อมา.

ในสมัยหนึ่ง เรามารำพึง พิจารณา
มองเห็นทุกข์โทษ ในรสกามา จึงเบื่อระอา รสอร่อยนั้น

เราหาอุบาย เป็นเครื่องทำลาย โทษทุกสิ่งอัน
เราละเหยื่อกาม ไม่ตามพัวพัน จึงชนะมัน ตามที่เป็นจริง

ความเดือดร้อนใจ เพราะกามความใคร่ ไม่มีมาสิง
จิตใจสงบ- อยู่อย่างแน่นิ่ง เพราะไม่มีสิ่ง จะมาเผาลน

เรามองเห็นสัตว์ มีความกำหนัด กอดรัดตัวตน
อยากได้เหยื่อกาม มีความทุกข์ทน จิตใจดิ้นรน กระวนกระวาย
ถูกความร้อนเผา ก็ยังโง่เขลา มัวเมาไม่หาย ยังขืน
เสพกาม ด้วยความงมงาย หมู่สัตว์ทั้งหลาย หลงในเบือกตม
ตัวเรามิได้ มีความพอใจ และไม่ชื่นชม
ในกามทั้งหลาย โลกิยารมณ์ เป็นสิ่งขื่นขม จมหล่มกองไฟ
มาคัณฑิยะ แม้คนเราจะ มีความพอใจ
สิ่งปราศจากกาม อกุศลได้ ก็ไม่พ้นไป จากสิ่งเลวทราม
เพราะความยินดี เป็นเหตุให้มี ก่อเกิดรูปนาม
เหตุนั้นเราจึง ไม่ทะยานตาม ไม่หลงเสพกาม ตามสัตว์เหล่านั้น
เหมือนเทพเทวา กับเทพธิดา ล้วนสาวสวรรค์
แวดล้อมอยู่ที่ สวนนันทวัน ต่างบันเทิงกัน ด้วยทิพย์ดนตรี
เทพบุตรเหล่านั้น เห็นบุคคลชั้น คหบดี
บันเทิงในกาม ตามประเพณี ในโลกโลกีย์ มนุษย์วิสัย
เทพบุตรเหล่านั้น จะหลงพัวพัน ทะยานอยากได้
ต่อกามบันเทิง ของบุคคลใน มนุษย์ทั่วไป หรืออย่างไรกัน
มาคัณฑิยะ ปริพพาชกะ ทูลสนองพลัน
ข้าพระองค์เห็น เป็นความสำคัญ กามเป็นทิพย์นั้น ประณีตสูงกว่า
กามของมนุษย์ พวกเหล่าเทพบุตร จักเบื่อระอา
ย่อมจะยินดี แต่ทิพย์กามา ไม่ปรารถนา กามาวิสัย.

เรื่องนี้ท่านผู้ สดับจงรู้ เห็นอยู่อย่างไร
ภายในดวงจิต ไม่คิดรักใคร่ หลุดลอยไปไกล จากกามารมณ์
ไม่ทรงยินดี ทุกสิ่งอันมี ที่โลกนิยม
เพราะเหตุพระองค์ ได้ทรงชื่นชม ธรรมอันอุดม ยิ่งกว่าสิ่งใด
ได้เห็นทางตรง มีพระประสงค์ จะช่วยสัตว์ให้
หลุดพ้นจากทุกข์ อันลุกเป็นไฟ เหยื่อกามย้อมใจ มีหลายประการ
หมู่สัตว์นิยม ในสิ่งเปือกตม หลงชมเหยื่อมาร พระองค์
เพ่งเล็ง ต่อสิ่งสุขศานต์ ดับทุกข์เบิกบาน ปลอดโปร่งภายใน.

๓. จากนคร

พระโพธิสัตว์ ละราชสมบัติ ตัดความอาลัย
ได้เสด็จออก นอกตำหนักใน รีบเสด็จไป ปลุกสารถี
นายฉันน์ควาญม้า ตัวอย่างแห่งข้า มีความภักดี
ยอมอุทิศตน เอาธรณี ประตูเป็นที่ นอนทุกเวลา
โดยหวังว่าภัย พิบัติใดใด จะมาบีฑา
ต่อองค์เจ้าชาย จะต้องผ่านมา ข้ามทางเกศา ของตนเข้าไป
หรือมิฉะนั้น ตนจะป้องกัน พลีชีพให้
เจ้าชายทุกเมื่อ เอื้อเฟื้ออาลัย พระองค์ทรงได้ เสด็จไปหา

ว่าฉันนะเอ๋ย เพื่อนอย่าได้เฉย จงไปผูกม้า
ที่มีเครื่องพร้อม แล้วจงจูงมา ฉันจะขอลา ไปสู่ทางไกล
ฉันจะจากวัง ดุจคุกคุมขัง ไปอยู่ป่าใหญ่
มันถึงเวลา ที่ฉันจะไป มีความตั้งใจ หาสัจจธรรม
สิ่งที่อุดม ภิเนษกรมณ์ สูงสุดเลิศล้ำ
ฉันจึงต้องออก ไปจากเรือนจำ ในเวลาค่ำ แห่งคืนวันนี้
เพื่อนจงนิยม ในการสร้างสม ธรรมะพลี
ไปผูกอาชา มาให้ฉันที่ อย่าได้รอรี รีบมาโดยด่วน.

นายฉันนะทูล ด้วยความอาดูร ให้ทรงใคร่ครวญ
ในโหราศาสตร์ พราหมณ์ได้คำนวณ และได้สอบสวน ให้คำทำนาย
พระองค์จะเป็น จักรพรรดิเด่น ในโลกทั้งหลาย ครอบ
ครองบัลลังก์ แสนสุขสบาย อำนาจมากมาย เหนือพระราชา
พระองค์จะไป ขอทานเขาได้ ช่างไม่ขายหน้า
ละทิ้งบัลลังก์ ดุจดังเมืองฟ้า ไปถือกะลา เป็นคนขาดแคลน.

พระองค์เฉลย ตรัสว่าเพื่อนเอ๋ย เราละเขตแดน
เพื่อความวิเวก ดิเรกเมืองแมน ป่ากว้างสุขแสน ที่จะเปรียบปาน
เพราะมันมีค่า ให้สุขยิ่งกว่า ฉันจึงต้องการ
ธรรมาณาจักร หลักใหญ่ไพศาล มีความเบิกบาน และสงบเย็น

การครองบัลลังก์ เปรียบคุกคุมขัง ถูกเผาทั้งเป็น อยู่ใต้
อำนาจ ธรรมชาติกฎเกณฑ์ มากด้วยภัยเวร และความผันแปร
เพราะเหตุฉะนั้น มันเป็นสวรรค์ ของพวกอ่อนแอ
ความเสน่หา มายายุแหย่ พวกที่ยอมแพ้ ชอบอยู่ในกรง
สวรรค์จริงแท้ อันไม่ปรวนแปร ซึ่งฉันประสงค์
อิสระดี เสรีดำรง สูงสุดยิ่งยง เป็นธรรมราชา
มีความสำราญ ได้เที่ยวขอทาน และถือกะลา
อย่าพูดร่ำไร จงไปผูกม้า กัณฐกะมา ให้ฉันบัดนี้.

นายฉันน์ไม่ฟัง พูดจาเหนียวรั้ง พลางทูลคดี
ข้าแต่พระองค์ จงทรงปรานี ความโศกจะมี แก่พระบิดา
ขอจงคำนึง ความโศกจะพึง มีแก่กัลยา
บุคคลที่รัก ร่วมสุขกันมา จะเศร้าโศกา ด้วยความอาวรณ์
พระองค์จะไป อยู่ป่าพงไพร ไกลจากนคร
แล้วจะระงับ ดับความทุกข์ร้อน แก่พระบิดร ได้ประการใด.

พระองค์ตรัสตอบ มันเป็นความชอบ ที่ฉันมีไว้
แก่พระบิดา กัลยานางใน ซึ่งฉันรักใคร่ กว่าการบันเทิง
ความรักที่แท้ มิได้ปรวนแปร เพราะความละเลิง
เป็นการถอนตน ออกจากกองเพลิง และรู้ชั้นเชิง ของเหล่ามายา

อันเป็นความรัก ที่แจ้งประจักษ์ ด้วยความบูชา
ซึ่งฉันมีไว้ แก่พระบิดา ทั้งเหล่ากัลยา แม่นางเทวี
ฉันรักอย่างยิ่ง รักกว่าทุกสิ่ง ฉันจึงยินดี
ที่จะเลือกเอา ความรักอันนี้ เป็นการพลี สิ่งที่ดีแท้
เพราะมันสามารถ ให้เราฉลาด และไม่ยอมแพ้
อยู่กับความรัก ไม่พักอ่อนแอ เราจะต้องแก้ บ่วงความหลงใหล
ทั้งความเพลิดเพลิน เราจะต้องเดิน ไปสู่ทางไกล
แน่นอนแล้วเพื่อน ไม่มีสิ่งใด จะเหนี่ยวรั้งให้ อยู่ในพารา
การที่เราจัก สละความรัก ไปแสวงหา
วิเวกอ้างว้าง ในกลางพนา เป็นสิ่งมีค่า ฉันจึงยินดี
ได้ค้นหาธรรม ออกจากเรือนจำ ที่คุมขังนี้
รีบไปผูกม้า อย่าได้พาที ในยามราตรี ฉันจะรีบไป.

นายฉันนะพึ่ง แล้วออกมายัง โรงอาชาไนย
จัดผูกอาชา รีบพาคลาไคล มาสู่ที่ใกล้ หน่อพระพุทธา
พระยาม้าต้น ได้เริ่มคำรน ด้วยความปรีดา
คล้ายคล้ายกับมัน จะรู้ปัญหา ที่จะได้พา พระองค์ออกไป
ในยามราตรี จะเสด็จหนี ไปสู่ป่าใหญ่
เสียงร้องผสม ชื่นชมดีใจ เสียงดังหวั่นไหว ทั่วทั้งวังหลวง

พระสิทธัตถะ ประคองศีรษะ อันดำเด่นดวง
ทรงกระซิบบอก มิได้หลอกลวง ให้มันรู้ล่วง อย่าได้อึงไป
สงบเสียนะ ม้ากัณฐกะ ที่ฉันรักใคร่
ฉันจะจากวัง ไปสู่ทางไกล ในคืนนี้ไซร้ จงได้ยินดี
ฉันจะค้นหา สิ่งอันมีค่า ยิ่งแก้วมณี
เพื่อพบความจริง ทุกสิ่งที่มี ได้บรรลุที่ ไม่แก่เจ็บตาย
จะได้ช่วยสัตว์ พ้นภัยพิบัติ จากการเวียนว่าย
รวมทั้งตัวเจ้า ได้อาสานาย มีความมุ่งหมาย และร่วมใจกัน
จงว่องไวนะ ม้ากัณฐกะ ที่รักของฉัน
และจงร่าเริง ผ่าเพลิงฟาดฟัน ในสิ่งกีดกั้น ตามทางสัญจร
เมื่อฉันประสงค์ กระตุ้นเตือนจง วิ่งโดยรีบร้อน
ให้เร็วยิ่งกว่า ลมพาทุกตอน ออกจากนคร ไปในบัดนี้
เจ้าได้อาสา ในครั้งนี้หนา จงได้ยินดี
ม้าที่รักเอ๋ย เจ้าจงพลี กระทำหน้าที่ ด้วยความกล้าหาญ
ถ้าลุล่วงไป แล้วเจ้าจักได้ มีส่วนในการ
บำเพ็ญกุศล บารมีทาน มากพ้นประมาณ ในการครั้งนี้
ชื่อว่าตัวเจ้า มีส่วนกับเรา ในการพลี
เพื่อจะช่วยสัตว์ กำจัดราคี ห้วงแห่งโลกีย์ อันเป็นกองไฟ
สัตว์โลกกำลัง ไม่มีความหวัง จะหลุดพ้นไป
จากทรมาน ด้วยความหลงใหล ทนทุกข์อยู่ใน วัฏฏสงสาร

เจ้าจงวิ่งไป ปราศจากสิ่งใด กีดขวางทางการ
เช่นกับที่ไม่ มีสิ่งต้านทาน ซึ่งฉันจะผ่าน ไปในบัดนี้
แม้ว่าหนทาง มีสิ่งกีดขวาง อย่างไรก็ดี
เจ้าจงฟั่นผ่า อย่าได้ถอยหนี แม้ว่าจะมี หลุมบ่อขวางหน้า
และเต็มด้วยดาบ ตั้งพันคอยปราบ อยู่ตามมรรคา
เจ้าจงวิ่งไป ด้วยความเก่งกล้า พาฉันไปหา สิ่งที่ถาวร
ม้าที่รักเอ๋ย จงวิ่งตามเคย ไปสู่ป่าดอน ด้วยความ
กล้าหาญ ตามที่ฉันสอน ออกจากนคร อย่าได้เวียนวน.

พระองค์ทรงได้ เสด็จขึ้นไป ประทับนั่งบน
หลังกัณฐกะ อันมีสีขน ขาวงามโสภณ ตลอดทั่วตัว
ที่ศีรษะนั้น ดำขลับเป็นมัน มีหนวดขาวทั่ว
ดุจเส้นหญ้าปล้อง เสียงร้องน่ากลัว วิ่งเร็วระรัว มากด้วยกำลัง
ยอดเยี่ยมกว่าม้า สินธุบรรดา มีในราชวัง
อันเป็นพระยา ม้าพระที่นั่ง วิ่งไปตามทาง เกิดประกายไฟ
เพราะเกือกของม้า ที่วิ่งถลา เผ่นผยองไป
แต่ในบัดนี้ มีพรรณดอกไม้ สีแดงโปรยให้ เกลื่อนกล่นตามทาง
ได้เสด็จไป บนกองดอกไม้ เหมือนได้ลาดยาง
ตามในคัมภีร์ มีหลักที่อ้าง ว่าเทพต่างต่าง ช่วยกันกุมเสียง

ของเครื่องผูกม้า ที่ได้วิ่งมา สูญสิ้นสำเนียง
ถึงพระทวาร บานเปิดรายเรียง ทหารเผดียง พากันหลับใหล
ประตูเหล็กนั้น มั่นคงแข็งขัน จะต้องอาศัย
คนจำนวนร้อย จึงปิดเปิดได้ บัดนี้เปิดไว้ ต้อนรับพระองค์
มีลมประหลาด พัดตามอากาศ ให้คนงวยงง
มีความง่วงเหงา อย่างน่าพิศวง ได้พัดเชยส่ง เสด็จออกมา
คัมภีร์กล่าวไว้ ว่าเทพทั่วไป ทำการรักษา
เป็นการช่วยนำ หน่อพระพุทธา ทวยเทพเทวา พากันเปรมปรีดิ์
ต่างคำนึงว่า พระองค์ออกมา ด้วยการพลี
ได้ทรงสละ ทรัพย์ในโลกีย์ ทุกสิ่งที่มี ในโลกวิสัย
ดุจก้อนเขฬะ พระองค์สละ มิได้อาลัย
ผิแลว่าเรา ไม่ส่งเสริมให้ เสด็จออกไป โดยสวัสดี
ทวยเทพสากล จะกล่าวโทษตน ไม่ทำหน้าที่
เพราะจะทรงออก ค้นหาวิถี ช่วยสัตว์โลกีย์ ให้พ้นทุกข์ภัย
รวมทั้งเทพเจ้า ทั่วทุกหมู่เหล่า อันมีอยู่ใน
โลกจักรวาล รู้การเป็นไป พากันเลื่อมใส ในการครั้งนี้.

พระสิทธัตถะ ขับม้ากัณฐกะ มาในราตรี
ได้เสด็จไป มิได้รอรี โดยสวัสดี ออกจากนคร

พอพ้นทวาร วัสวดีมาร เจ้าโลกนิกร
สุขในโลกีย์ มีเชื้อตามนอน กามธาตุนิวรณ์ ไฝฝ้าราคี
ที่คลองพระเนตร ภายในขอบเขต มโนวิถี
ทำอาการเช่น เป็นมิตรหวังดี มายาพาที เยินยอล่อใจ
มารกล่าววาจา แก่พระองค์ว่า ท่านผู้มากไป
ด้วยกำลังฌาน อันมีภายใน อีกระยะไม่ เกินกว่าเจ็ดวัน
ท่านจะต้องได้ จักรแก้วทิพย์ไว้ ในความสำคัญ
อันเป็นเครื่องหมาย จักรพรรดินั้น ถาวรตั้งมั่น ด้วยเดชเดชา
ท่านจะสามารถ นำประชาราษฎร์ ทั่วโลกโลกา
สัตว์สี่ทวีป ได้พึ่งบุญญา ท่านจงไคลคลา เข้าสู่ธานี
เพื่อบรรลุสุข ปลดเปลื้องความทุกข์ ปลุกชนโลกีย์
ให้เปียกชุ่มด้วย ความรักภักดี โดยที่ได้มี ท่านเป็นเจ้านาย
เป็นบุตรพี่น้อง ภัสดาปกป้อง มวลญาติหญิงชาย
ท่านจงกลับคืน เข้าสู่กรุงไกร จงกลับพระทัย โปรดชนโลกีย์.

พระองค์ทรงทราบ มารผู้มีบาป มาตามราวี
คอยหาโอกาส ทำลายความดี ด้วยมิตรไมตรี มายาปิดบัง
พระองค์ตรัสตอบ ท่านหาความชอบ กล่าวให้เราฟัง
ถึงสิ่งที่เรา รู้แล้วแต่หลัง เราจะระวัง ไม่หลงเหยื่อกาม

ท่านมาชวนเรา ให้หลงมัวเมา อยู่ในรูปนาม
หลงใหลเบือกตม นิยมว่างาม เรารู้เนื้อความ อย่าได้ตามสอน

ท่านคอยจ้องหา อุบายชักพา ให้เที่ยววิ่งว่อน เปลี่ยน
แปลงความรู้ เราอยู่ทุกตอน ให้หลงจมนอน อยู่ในกองไฟ

ดุจยาจกมา ป้อยอพูดจา ให้เขาไว้ใจ
เกิดความเผลอตัว แล้วตนจะได้ ขอสิ่งของไป ดังใจทันที

ซึ่งไม่อาจได้ ในยามสมัย เมื่อเขารู้ดี
ดูก่อนมารผู้ มุ่งแต่ราวี เล่ห์กลมากมี คอยที่ล้างผลาญ

ท่านกำลังมา ล่อลวงพูดจา เพื่อจะทัดทาน เราผู้
ถอนตน พ้นจากไฟกาล อันเป็นหลุมถ่าน กองเพลิงอันใหญ่

ท่านจะนำเรา ให้กลับคืนเข้า ไปหากองไฟ
ที่มันลุกโพลง ให้มาเผาไหม้ เราไม่หลงใหล ในเหยื่อเครื่องล่อ

ที่ท่านอวดอ้าง หลอกให้ทุกอย่าง ด้วยความสอพลอ
เราไม่หลงเชื่อ ตามคำเยินยอ เรารู้ทุกข้อ ที่ท่านกล่าวสอน

มารหลีกทางให้ มีความแค้นใจ ที่ทรงตัดรอน
ถ้าเผลอเมื่อใด จะได้อ้อนวอน ไม่ให้ก้าวจร จากโอฆโลกีย์.

ภายนอกนคร หน่อพระชินวร ผู้ทรงพาชี
ทรงหมุนตัวกลับ โดยเร็วทันที ทอดพระเนตรที่ มหานคร

ทรงกระทำการ กล่าวอธิษฐาน อำลาว่าวอน
ถ้าพระองค์ยัง ไม่พบทางจร สู่โลกอมร พ้นทุกข์เพียงใด
จะไม่กลับมา คืนสู่พารา ครอบครองกรุงไกร
ทวยเทพย่อมเป็น พยานทั่วไป แล้วพระองค์ได้ ชักบังเหียนม้า
กระตุ้นเตือนกลับ มีนายฉันนจับ พวงหางวิ่งมา
แนบข้างไปด้วย เร็วดุจลมพา ห้อเหยียดสู่ป่า มาในราตรี
ในสมัยนั้น ฤดูคิมหันต์ สุดท้ายวันมี
ความมืดปกคลุม พื้นธรณี ถูกขับด้วยสี แสงอันแจ่มจ้า
ดวงจันทร์วันเพ็ญ อากาศเยือกเย็น ในแนวพนา
รัศมีแสงจันทร์ แสงดวงดารา ส่องทั่วนภา ในป่าดงดอน
ความรักอาลัย ได้หมดเกลี้ยงไป มิได้อาวรณ์
รับรสอันใหม่ ที่ได้ไถ่ถอน ออกจากนคร มาในไพรวัน
นับแต่ขณะ ที่ทรงสละ ก้าวเท้าผายผัน
พ้นธรณี ประตูมานั้น ออกจากเขตขัณฑ์ เข้าในพงพี
การวิ่งผยอง ม้าอันคะนอง กัณฐกะนี้
ได้นำพระองค์ ห่างจากบุรี ยิ่งขึ้นทุกที มีความโปร่งใจ
นับว่าเป็นรส อย่างใหม่ใสสด อาบรดหทัย
พระองค์ไม่เคย ที่จะทรงได้ รับรสภายใน ผ่องใสอย่างนี้
เป็นการรับรอง พระดำรัสของ องค์พระชินศรี
ได้ตรัสแก่พราหมณ์ ตามในคัมภีร์ ภายหลังเมื่อมี การตรัสรู้มา

ฆราวาสนั้น คับแคบหนักครัน ด้วยกิจนานา ผู้อยู่ครองเรือน ต้องแสวงหา ส่วนการบรรพชา มีความโปร่งใจ

ดุจกับท้องฟ้า อันปราศจากผ้า ราคีใดใด คนผู้ครองเรือน ไม่อาจจักได้ ความสงบใจ อย่างเพศพรหมจรรย์.

พระองค์ออกมา รับรสบรรพชา เนกขัมมะนั้น ผู้ที่จงรัก ประจักษ์แจ้งกัน ต่างคนกำนัล ด้วยธารน้ำตา

ทุกคนทราบดี ว่าจะทรงหนี ออกไปบรรพชา ก่อนหน้าวันออก บอกเหตุนานา องค์พระบิดา ทรงเศร้าพระทัย

ทราบว่าเจ้าชาย มีความเบื่อหน่าย เมื่อได้ออกไป ทอดพระเนตรเห็น คนแก่คนไข้ และคนตายใน สวนอุทยาน

แต่วันนั้นมา ท่อธารน้ำตา ภายในราชฐาน หลั่งไหลล่วงหน้า อันปรากฏการ สุดจะทัดทาน ให้กลับพระทัย

แม้จะไม่มี ใครทราบวันที่ จะเสด็จไป วันไหนก็จริง เป็นสิ่งแน่ใจ ส่งเสด็จไว้ ด้วยธารน้ำตา

พระองค์เดินทาง ผ่าไปในกลาง ความอ่อนอุรา ของผู้จงรัก ภักดีเสน่หา ทรงสละมา ด้วยความกล้าหาญ.

เมื่อพระองค์ได้ ตรัสรู้ผ่านไป เป็นเวลานาน ได้ทรงตรัสแก่ พระราชกุมาร พระองค์ประทาน ภาษิตไว้ว่า

เมื่อก่อนตรัสรู้ เราได้คิดอยู่ และได้ศึกษา
ในสันติสุข แท้จริงนั้นนา จะแสวงหา ไม่ได้โดยง่าย

ดูก่อนกุมาร ต่อมาในกาล เราเป็นเจ้าชาย
เมื่อยังหนุ่มแน่น มีกำลังกาย เกศาทั้งหลาย ดำสนิทงาม

อยู่ในเยาว์วัย เราได้ออกไป เป็นผู้ละกาม ปลงผม
และหนวด ครองผ้าย้อมตาม วินัยข้อห้าม จากบ้านเรือนไป

ขณะออกมา บิดามารดา พากันร้องไห้
น้ำตานองหน้า ด้วยความอาลัย เราออกไปได้ จิตใจเบิกบาน.

สรุปความหมาย ว่าองค์เจ้าชาย ไม่ทรงต้องการ
โลกิยารมณ์ จักรรัตน์ราชฐาน ทรัพย์สินศฤงคาร บ่วงชีพทุกอัน

เสด็จเข้าสู่ สภาพแห่งผู้ ประพฤติพรหมจรรย์
อนาคาริก ชีพอันเย็นครัน ไม่ต้องพัวพัน กับสิ่งอันใด

ซึ่งเป็นการยาก หมู่สัตว์ส่วนมาก ไม่อาจละได้
พระองค์เป็นผู้ นำหมู่สัตว์ไป ให้พ้นจากภัย ได้ประสบสันติ.

๔. บรรพชา

พระโพธิสัตว์ ขับม้าเลาะลัด มาในไพรวัน
ตามในคัมภีร์ ซึ่งมียืนยัน ทวยเทพพากัน ทำการบูชา
คบเพลิงไสว สว่างทั่วไป กระทั่งยอดผา
นาคครุฑกินร คนธรรพ์ยักษา แทตย์ท่านพมา ต่างแสดงตน
ดอกไม้สวรรค์ เอนกอนันต์ ตกดุจห่าฝน
ลงสู่พื้นดิน ลอยเลื่อนเกลื่อนกล่น กลิ่นหอมอบอล ทั่วป่าพงพี
ทั้งบนท้องฟ้า ดูประหนึ่งว่า เมฆอันเกิดมี
เพราะพรรณบุปผา มากมายหลายสี ทิพยดนตรี บันลือกึกก้อง
อสุนีบาต ดูน่าประหลาด เสียงลั่นคะนอง
มหาสมุทร ทั่วทุกแห่งห้อง เกิดคลื่นฟูฟอง ดุจมีลมร้าย
โลกธาตุหวั่นไหว เสียงอื้ออึงไป ทวยเทพทั้งหลาย
แซ่ซ้องเสียงส่ง ให้ทรงทำลาย พวกมารแพ้พ่าย พระบารมี.

พระสิทธัตถะ มีชัยชนะ เหนือโลกโลกีย์
พวกมารย่อยยับ กลับบ่ายหน้าหนี ไม่มาราวี ด้วยมิสมหมาย
ในการอำพราง สัตว์โลกในทาง ท่องเที่ยวเวียนว่าย
พวกมารคอยจ้อง หาช่องทำลาย ด้วยกลอุบาย ในโอกาสหน้า
ซึ่งจักเป็นการ ยากที่พวกมาร จะมาบีฑา เพราะเหตุ
พระองค์ แผ้วถางมรรคา ประทานธรรมา โปรดชนโลกีย์

เป็นเสมือนหนึ่ง ได้บรรลุถึง อุดมเสรี
วิมุติภาพ จะบังเกิดมี ให้สัตว์โลกีย์ สพสิ่งสุขศานติ์.

เป็นเวลาใกล้ ปัจจุสมัย ในราตรีกาล ดวงจันทร์
เลื่อนลอย คล้อยโพยมมาลย์ ทรงขับม้าผ่าน ลดเลี้ยวไปมา

ทั้งนายฉันนะ ม้ากัณฐกะ มีความเมื่อยล้า
ได้ทรงขับเดิน ไปอย่างธรรมดา ออกจากราวป่า เป็นเวลานาน

ดวงจันทร์ลอยมา อยู่ตรงพักตรา เห็นประจักษ์กาล
ตามในคัมภีร์ มีการกล่าวสาร แต่ชาติกาลนาน ครั้งหนึ่งพระองค์

เป็นกระต่ายป่า กับสัตว์สองรา วานรตัวยง สุนัข
จิ้งจอก บอกความประสงค์ สามสัตว์คิดปลง เพื่อบำเพ็ญทาน

วานรเที่ยวไป เก็บได้ผลไม้ อันมีรสหวาน
ได้บริจาค ให้เป็นอาหาร มีจิตเบิกบาน ในทานบำเพ็ญ

สุนัขจิ้งจอก ได้ปลาภายนอก เขาทิ้งเหลือเดน
นำไปให้ทาน ตามกาลกฎเกณฑ์ กระต่ายไม่เห็น จะได้สิ่งใด

เพราะตนกินหญ้า สุดจะเที่ยวหา อาหารสิ่งไร
ได้อุทิศตัว โดดเข้ากองไฟ พวกพราหมณ์เก็บไป กินเป็นอาหาร

พระองค์พลี เลือดเนื้อกายี ออกให้เป็นทาน
แก่พราหมณ์ครั้งนั้น อันเป็นพยาน เกียรติคุณท่าน มีปรากฏมา

อันเป็นวันเพ็ญ ดวงจันทร์ลอยเด่น ในกลางนภา
วันที่พระองค์ บำเพ็ญจาคา โปรดสัตว์ทั่วหน้า ด้วยธรรมพลี

แก่โลกสากล ช่วยให้รอดพ้น จากกองอัคคี
แม้ครั้งกระโน้น ท่านท้าวโกสีย์ จารึกความดี ของพระองค์ไว้

ด้วยภาพกระต่าย ในดวงจันทร์ฉาย เห็นอยู่ทั่วไป
ถ้าหากแต่เพียง สละเนื้อให้ ยังมีผลใหญ่ อยู่ในบัดนี้

เพราะเหตุฉะนั้น ในวันสำคัญ ที่ทรงพลี
การเสียสละ สุขในโลกีย์ อุกฤษฏ์กว่าที่ หลายครั้งผ่านมา

จะควรแก่การ จารึกคุณท่าน ที่ทรงเมตตา
ได้อันใดเล่า นอกจากจะว่า ประทับรอยตรา พระเมตตาคุณ

ไว้ในดวงใจ ของสัตว์ทั่วไป ที่ทรงการุณย์ ให้สัตว์
ทั่วหน้า พ้นจากเกลียวหมุน สบสุขสมบูรณ์ ถ้วนทุกประการ.

พระองค์การุณย์ ทรงมีพระคุณ มากพ้นประมาณ
ถ้าแม้เมตตา ของสัญชาตญาณ ทั่วจักรวาล สามารถรวมกัน

เป็นอันเดียวได้ ก็ไม่มากไป และไม่เทียมทัน
เท่าพระเมตตา ที่ทรงสร้างสรรค์ มีส่วนสำคัญ มากล้นคณนา

สร้างบารมี ที่ทรงพลี เสียสละมา
มีกำลังใหญ่ เป็นไปแรงกล้า ช่วยสัตว์ทั่วหน้า ให้พ้นจากภัย

พระองค์สลัด โลกีย์สมบัติ มิได้อาลัย
หวังจะช่วยสัตว์ ผู้จมอยู่ใน สาครกว้างใหญ่ เช่นกับพระองค์
ทรงพระเมตตา ออกแสวงหา สิ่งที่ยิ่งยง
คือสิ่งไม่ตาย อันไม่เวียนวง หลุดพ้นจากกรง ห้วงแห่งสงสาร
ดาวกัลปพฤกษ์ ขึ้นในยามดึก ใกล้รุ่งวันวาน ลมเช้า
อบอวล ล้วนกลิ่นหอมหวาน บุปผาเบิกบาน ลมพัดโชยไป
ตามพื้นผิวน้ำ อโนมาลำ แม่น้ำเย็นใส
ทรงกระตุ้นเตือน ให้อาชาไนย วิ่งอย่างว่องไว ข้ามไปทันที.

ข้อนี้แสดง ให้รู้แจ่มแจ้ง ข้ามโอฆโลกีย์
พระองค์สามารถ ออกจากธานี โดยมิได้มี อุปสรรคใด
ทำให้ชุ่มชื่น ปีติเต็มตื้น ในดวงหฤทัย
พระองค์กระโดด จากอาชาไนย เวลาพร้อมใกล้ รุ่งอรุณไม่นาน
ดวงพระทินกร ฉายแสงเหลืองอ่อน อยู่ขอบจักรวาล
ทรงเหยียดพระหัตถ์ รัดอาชาชาญ พร้อมกับอาการ ยิ้มแย้ม
แจ่มใส
ทรงผินพระพักตร์ แย้มพระโอษฐ์ทัก นายฉันนะไป
ตรัสว่าเพื่อนเอ๋ย เท่าที่เธอได้ พยายามใน สิ่งที่แล้วมี
เป็นความจงรัก สวามิภักดิ์ ด้วยความหวังดี
ย่อมเป็นโชคลาภ ใหญ่หลวงสุดที่ และเธอย่อมมี ส่วนในมหา

ประธานกิจ ใหญ่ยิ่งประสิทธิ์ อันเป็นเนื้อนา
จงนั่งลงเพื่อ พักผ่อนกายา เพราะเราเดินมา แต่ทางอันไกล.

พระสิทธัตถะ ได้ทรงตัดพระ เกศาออกไป
ด้วยคมพระขรรค์ มิได้อาลัย นุ่งห่มผ้าใหม่ เนื้อหยาบย้อมดิน
ซึ่งทรงแลกมา ด้วยเครื่องมีค่า อาภรณ์ทั้งสิ้น
จากนายพรานผู้ อยู่ในท้องถิ่น พระองค์ทรงศีล อันมีเครื่องหมาย
แบบแห่งบรรพชิต ได้ทรงสถิต นั่งเหนือพื้นทราย
สีขาวสะอาด ดุจแผ่นเงินราย แทบริมฝั่งชาย น้ำอโนมา
อันเป็นเส้นเขต ศากยะประเทศ แล้วทรงตรัสว่า
แก่นายฉันนะ จงพาอาชา เครื่องอันมีค่า พร้อมทั้งพระขรรค์
และกองเกศา เข้าสู่พารา จงรีบผายผัน
เพื่อถวายแก่ พระบิดานั้น แล้วจงรำพัน กราบทูลคดี
ในการที่ฉัน เสียสละอัน ใหญ่หลวงครั้งนี้
เป็นการสละ อุทิศพลี ออกทำหน้าที่ เพื่อแสวงหา
สิ่งอันเป็นพร ประเสริฐถาวร เหนือโลกโลกา
ฉันจึงต้องยอม สละออกมา หาสิ่งมีค่า ช่วยโลกสากล
ฉันจะท่องเที่ยว ไปอย่างโดดเดี่ยว เพื่อการคิดค้น
หาแสงสว่าง ในทางรอดพ้น ฉันอุทิศตน เพื่อสิ่งพ้นไป

จากความมืดมิด ในดวงชีวิต ปิดบังภายใน
เมื่อฉันพบแล้ว จะได้คลาไคล เข้าสู่กรุงไกร โปรดพระบิดา
เช็ดน้ำพระเนตร ด้วยผ้าพิเศษ คือพระธรรมา
ขอให้พระองค์ จงโมทนา อย่าทรงโศกา กว่าฉันจะไป
และในบัดนี้ ซึ่งฉันได้หนี พระองค์มาไกล
เพื่อหาสิ่งนั้น อันฉันจะได้ นำกลับไปให้ องค์พระบิดา
พระองค์จงได้ ความมั่นพระทัย ความไร้โรคา
และภัยพิบัติ ที่จะมีมา ซึ่งฉันหวังว่า จะถึงจุดหมาย
ขอจงเชื่อมั่น ในสิ่งที่ฉัน กำลังขวนขวาย
เพื่อบรรลุถึง สิ่งไม่เกิดตาย เวลาไม่สาย เกินในบัดนี้
นายฉันนะได้ จากพระองค์ไป พร้อมกับพาชี
ให้ตื่นตันใจ ในความภักดี เข้าสู่ธานี ทูลพระบิดา.

พระโพธิสัตว์ ภายในพระหัตถ์ ทรงถือกะลา
ภาพแห่งกษัตริย์ อันงามสง่า ซ่อนอยู่ใต้ผ้า เครื่องหุ้มห่อองค์
ภาพคนขอทาน ปรากฏอาการ อันน่าพิศวง
ชาวโลกวิสัย จิตใจลุ่มหลง ติดอยู่ในกรง หลงสุขโลกีย์
ทรงย่างพระบาท เสด็จลีลาศ ไปตามวิถี
มีความสงบ สำรวมอินทรีย์ พระเนตรเริ่มมี ฉายแววสุกใส

มุ่งสัจจธรรม สิ่งอันเลิศล้ำ ประจำภายใน ธาตุแห่ง
กษัตริย์ ได้เปลี่ยนแปลงไป เพราะอำนาจใน คุณธรรมอันมี
ความบริสุทธิ์ อันงามผ่องผุด เป็นวงรัศมี
แวดล้อมพระเศียร เวียนอยู่ดูดี พระพักตร์ผ่องศรี อิ่มเอิบแจ่มใส
พระองค์ได้รับ รสความระงับ ดับเย็นภายใน
เช่นกับบุคคล มีความแน่ใจ สิ่งที่จักได้ สมปรารถนา
ทรงพระดำเนิน ด้วยการเจริญ สมาธิมา
มีความสงบ กายใจวาจา ด้วยกิริยา แน่วแน่ภายใน.

ตามในคัมภีร์ ได้กล่าวคดี ว่าเสด็จไป
สู่ป่ามะม่วง ซึ่งพระองค์ได้ ประทับอาศัย ทิวาวิหาร
เสวยสุขา รสการบรรพชา ด้วยจิตเบิกบาน
ปีติในธรรม มีความซาบซ่าน โดยเว้นจากการ เสวยโภชนา
ไม่ทรงดื่มกิน อาหารทั้งสิ้น ถ้วนเจ็ดทิวา
ทรงอิ่มด้วยรส วิเวกคุณา ผู้มีปัญญา หยั่งทราบได้ดี
มีความเชื่อได้ ไม่ลำเอียงใจ ในความภักดี
และความเลื่อมใส ในพระผู้มี พระภาคเจ้านี้ แต่ประการใด
เมื่อมาคำนวณ ดูกำลังส่วน มีในพระทัย
ที่ทรงสามารถ จะสิ่งใด ๆ ให้หลุดพ้นไป ด้วยความกล้าหาญ

ก็จะทราบได้ ถึงกำลังใจ ที่มีอาการ อิ่มด้วย

ปีติ มากพ้นประมาณ เพราะดวงวิญญาณ มีความเยือกเย็น

ต่อจากนั้นไป ออกจากป่าไม้ ที่ทรงบำเพ็ญ

หมู่สัตว์มองพบ ไม่หลบหลีกเร้น เสือสิงห์หมีเม่น ตื่นเต้นอัศจรรย์

ต่างนึกแปลกใจ ในการเคลื่อนไหว ที่ค่อยผายผัน

ลีลาศแช่มช้า สง่างามครัน ดวงจิตตั้งมั่น ท่านผู้วิญญู

กิจที่บำเพ็ญ มีความเยือกเย็น อันอาบรดอยู่

สุภาพอ่อนโยน ด้วยความเอ็นดู พระเนตรทั้งคู่ ฉายแววสุกใส

เพราะความสงบ มีอำนาจครบ รุ่งเรืองภายใน

จึงได้เป็นภาพ อันน่าจับใจ หมู่สัตว์ทั่วไป ดูไม่วางตา

สัตว์ที่กินเนื้อ ลืมตะครุบเหยื่อ เมื่อทรงผ่านมา

นึกประหลาดใจ ในกิริยา ฝูงสัตว์ต่างพา กันลืมหลบหนี

สัตว์ที่ดุร้าย กลับมีจิตใจ เอื้อเฟื้ออารี

ด้วยความอ่อนโยน ของพระมุนี ผู้เป็นเจ้าหนี้ เหนือโลกสากล

อีกทั้งพวกนก มันเคยวิตก กลัวสีแดงหม่น

เสื้อของนายพราน ที่เคยผลาญตน มันไม่กังวล ต่อผ้ากาสา

ที่ทรงห้มห่อ อันเป็นเครื่องก่อ ให้เห็นเย็นตา

ต่างจับตาดู อยู่รอบกายา พวกสัตว์ในป่า พากันยินดี

ซึ่งพระองค์ได้ ทรงดูดดึงใจ ให้ความปรานี

ด้วยแววพระเนตร สำรวมอินทรีย์ พระองค์ทรงมี พระทัยเมตตา

ทรงดำเนินไป ตามหมู่บ้านใน นิคมประชา
มีบ้านประปราย ได้แสวงหา ควรแก่ภิกขา เป็นเครื่องอาศัย.

พวกชาวชนบท ได้เห็นปรากฏ ภาพน่าเลื่อมใส
พระสมณะ ทรงธรรมวินัย ให้นึกแปลกใจ ด้วยผิดธรรมดา
ต่างไม่เคยเห็น พระผู้บำเพ็ญ ในธรรมจรรยา
พวกที่รีบเดิน หยุดชะงักมา จ้องดูพักตรา แล้วจึงจากไป
พร้อมกับจารึก ภาพอันนั้นนึก แนบไว้ในใจ
ภาพอันเย็นตา ดูน่าเลื่อมใส ได้เสด็จไป เที่ยวขออาหาร
ประทับยืนอยู่ ตามหน้าประตู หมู่พวกชาวบ้าน
ผู้มีสัทธา มาบำเพ็ญทาน นำสรรพคาวหวาน เข้าไปถวาย
ต่างคนกราบตรง พระพักตร์พระองค์ ทั้งหมู่หญิงชาย
ด้วยความสุภาพ ทั้งใจและกาย พวกชนทั้งหลาย พากันปลื้มใจ
ทุกคนยินดี ด้วยพระมุนี มาแต่ทางไกล
ภูเขาหิมวันต์ นั้นหรือไฉน การได้เข้าใกล้ ท่านนั้นเป็นบุญ
ทุกคนมีใจ ให้ตื้นเต็มไป ด้วยขอบพระคุณ
ที่เสด็จมา ด้วยความการุญ เป็นการเกื้อหนุน ให้เกิดกุศล
ทรงรับอาหาร ที่เขาให้ทาน การคลุกระคน
จากที่ต่างต่าง ในเขตตำบล ของประชาชน ที่ทรงผ่านไป.

ครั้นแล้วพระองค์ ได้เสด็จตรง สู่ธารน้ำไหล
ทรงประทับนั่ง ยังใต้ร่มไม้ วางอาหารไว้ อันได้ขอมา
มันเป็นอาหาร ของพวกชาวบ้าน นอกเขตพารา
มีหน้าซ้ำคลุก เคล้าปนกันมา ไม่มีโอชา รสแต่อย่างใด
ผิดกับอาหาร ที่ทรงโปรดปราน ในราชวังใน
ด้วยการบำเรอ รสอันฟูใจ ซึ่งพระองค์ได้ เคยเสวยมา
ในฐานราชบุตร ผู้เป็นมงกุฎ ของชาวประชา
อันเป็นดวงใจ ของพระบิดา อาหารโภชนา ล้วนแต่รสดี
เมื่อมาพบเข้า กับการคลุกเคล้า อาหารครั้งนี้
โดยกระทันหัน ป่วนปั่นนาภี ให้บังเกิดมี อึดอัดพระทัย
มารได้โอกาส แต่มิสามารถ จะครอบงำใจ เพราะเหตุ
พระองค์ มิได้หลงใหล เพียงเลี้ยงชีพไป ตามอริยวงศ์
ทรงมนสิการ ในรสอาหาร ด้วยการคิดปลง
เป็นปฏิกูล สูญสิ้นดับลง ตามที่พระองค์ พิจารณา
เพื่อเลี้ยงร่างกาย ไม่ให้วุ่นวาย ด้วยรสตัณหา
ดีชั่วล้วนเป็น ปฏิกูลนา อย่าได้หลงว่า เป็นตัวเป็นตน
การบริโภค เพื่อบำบัดโรค ไม่ให้กังวล ในความ
หรูหรา หาสิ่งเผาลน ด้วยความมืดมน และความหลงใหล
พระองค์เสวย ด้วยความวางเฉย ได้ในทันใด
ปีติเกิดมี ด้วยความเลื่อมใส ทรงชนะใจ ได้ประสบผล

ทรงพอพระทัย เลี้ยงชีพเป็นไป เพื่อความรอดพ้น
ตามแบบบรรพชิต ไม่คิดกังวล ไม่เพื่อตัวตน ในรสสิ่งใด

เมื่อครั้งพระองค์ สั่งสอนพระสงฆ์ สาวกเวไนย
มีความสันโดษ จตุปัจจัย ทรงสั่งสอนให้ พิจารณา

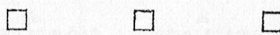
การกินอาหาร รู้จักประมาณ และสำนึกว่า
เป็นธาตุซึ่งเกิด อยู่ตามธรรมดา เพื่อยังกายา ให้ตั้งอยู่ได้

ประพฤติพรหมจรรย์ ทำกิจสำคัญ ในธรรมวินัย เพียง
ความรอดพ้น ออกจากทุกข์ภัย และเพื่อเป็นไป บำบัดเวทนา

ความหิวกระหาย ในส่วนร่างกาย ที่ต้องเยียวยา
มิได้เพื่อความ หวังรสโอชา หล่อเลี้ยงตัณหา แต่ประการใด

ได้เสด็จผ่าน โดยได้รับทาน เป็นเครื่องอาศัย
ของชาวชนบท เป็นลำดับไป มุ่งมาทางใต้ ในราชธานี

อันเป็นประเทศ มากไปด้วยเพศ หมู่พระฤาษี
เป็นคณาจารย์ ทางฌานโยคี กระทำหน้าที่ สอนประชาชน.

๕. เจ้าพิมพิสาร

ได้เสด็จไป จนลุถึงใน ราชคฤห์มณฑล
พวกทวยนาคร พากันเกลื่อนกล่น มากด้วยผู้คน ไปมาพาที
ปวงชนพิศวง พากันงวยงง เห็นองค์มุนี
เป็นที่แปลกตา ไม่เคยเห็นมี สำรวมอินทรีย์ ลีลาศงดงาม
ผู้กำลังเดิน หยุดมองดูเพลิน ให้นึกเกรงขาม
พวกที่อยู่ห่าง ต่างรีบเดินตาม บ้างแสดงความ เคารพวันทา
คนกำลังนั่ง กระโดดไปยัง ภายนอกเคหา
ต่างจับตาดู ด้วยความสงกา บ้างก้มเกศา ด้วยความนอบนบ
บ้างกล่าววาจา ปลื้มเปรมปรีดา ที่ได้มาพบ
ต้อนรับพระองค์ ด้วยความสงบ มีความเคารพ องค์พระมุนี
ผู้เป็นเจ้าบ้าน นั่งวางภูมิฐาน อยู่อย่างเต็มที่ ในเครื่อง
แต่งกาย อวดความมั่งมี ด้วยผ้าแพรสี ทั้งเครื่องเพชรพรรณ
ดูเหมือนร่างกาย ไม่มีที่ให้ เครื่องประดับนั้น
ติดไว้รุงรัง หลงคลั่งตามกัน ทรัพย์ยศทุกอัน พากันหลงงม.

เห็นพระมุนี สำรวมอินทรีย์ เป็นที่น่าชม
ความสง่างาม ในธรรมนิยม ยอดยิ่งอุดม มีธรรมอาภรณ์
ต่างนึกละอาย ในเครื่องแต่งกาย คล้ายกับละคร
เห็นว่าพระองค์ ร่ำรวยด้วยพร เป็นสิ่งถาวร มีคุณความดี

พวกทำการค้า ส่งเสียงพูดจา โอ้อวดว่าดี
ครั้นได้แลเห็น องค์พระมุนี ต่างคนให้มี จิตใจเลื่อมใส
ด้วยอานุภาพ จิตใจซึมซาบ อาบรดภายใน
มีอิทธิพล อันล้นหลั่งไหล ให้คนทั่วไป มีใจสัทธา
ทรงกระทำกิจ ควบคุมดวงจิต พินิจตรวจตรา
พระทัยตั้งมั่น ทุกอิริยา พวกชาวประชา ตามดูมากมาย
ได้เสด็จไป ตามถนนใหญ่ ผู้คนวุ่นวาย
สับสนไปมา ด้วยหมู่หญิงชาย คับคั่งเรียงราย ดูพระมุนี.

เจ้าพิมพิสาร ราชาผู้ผ่าน ราชคฤห์บุรี
ได้ทอดพระเนตร เห็นประชาชี แตกตื่นอึงมี่ จับกลุ่มคับคั่ง
พระองค์ตรัสถาม มหาดเล็กตาม ข้างที่รับสั่ง
รีบไปสืบข่าว กลับเข้าสู่วัง กราบทูลความหลัง ให้ทราบพระทัย
มีพระมุนี จากราชบุรี ศากยะกรุงไกร
ผู้มีธรรมภาคย์ อันงามยิ่งใหญ่ ซึ่งเป็นเหตุให้ ได้ตรัสรู้
ในธรรมสูงสุด เป็นองค์พระพุทธ ผู้สัพพัญญู
ในอนาคต กำหนดมีอยู่ ท่านจะเป็นครู เอกในโลกา
หรือมิฉะนั้น ครอบครองเขตขัณฑ์ เป็นจักพรรดิตรา
มีเกียรติยศ เหนือพระราชา มีข่าวลือมา แต่ก่อนกาลนาน

บัดนี้พระองค์ ได้เสด็จตรง มาหน้าพระลาน
ท้องถนนหลวง ปวงประชาบาล จับกลุ่มดูท่าน องค์พระมุนี.

สมเด็จราชา ตรัสสั่งเสนา ให้ไปคอยที
สืบเสาะให้ทราบ ในสถานที่ พระองค์จะมี กิจในสิ่งใด
ซึ่งในบัดนี้ องค์พระมุนี ได้เสด็จไป
เที่ยวขออาหาร จากผู้เลื่อมใส ไม่ทรงสนใจ ในความวุ่นวาย
และความสับสน ของประชาชน คับคั่งมากมาย
พระทัยแน่วแน่ แต่ที่จุดหมาย เพื่อจะทำลาย ทุกข์ให้สิ้นไป
แม้กายพระองค์ อยู่ท่ามกลางวง แห่งคนหลงใหล
แต่จิตพระองค์ มิได้หวั่นไหว ทรงมีวินัย สำรวมอินทรีย์
มีลักษณะ การขออย่างพระ ด้วยดุษณี
ได้พอประมาณ สู่สถานที่ มีธารวารี เป็นที่สบาย
ทำภัตตกิจ ตามแบบบรรพชิต เป็นผู้เลี้ยงง่าย
มีความปลอดโปร่ง ทั้งใจและกาย เสด็จผันผาย สู่ยอดคีรี
บัณฑวบรรพต อันมีปรากฏ เงียบสงัดดี
อุดมด้วยกลิ่น หอมดอกมาลี และเสียงอึงมี่ ของพวกปักษา
หน่อเนื้อพระพุทธ มหาบุรุษ หุ้มห่อกายา
จีวรสีแดง ต้องแสงอาภา ดูประหนึ่งว่า อาทิตย์อุทัย
กำลังทอแสง เรืองรองรุ่งแจ้ง สว่างไสว
อยู่บนยอดเขา ดูงามวิไล อรุณสมัย สดชื่นเบิกบาน.

มหาตเล็กได้ เห็นความเป็นไป ถ้วนทุกประการ
พวกหนึ่งกลับไป เข้าสู่ราชฐาน ทูลแถลงสาร ให้ทราบคดี
พวกหนึ่งคอยเฝ้า ดูมุนีเจ้า บนยอดคีรี
เจ้าพิมพิสาร ทราบว่ามุนี เจ้าชายผู้ที่ ครองราชบัลลังก์
ศากยะกษัตริย์ เจ้าจักรพรรดิ์ เสด็จมายัง
เขตแคว้นพระองค์ ได้ประทับนั่ง เสวยริมฝั่ง แห่งธารน้ำไหล
ในภาชนะ ของทุคคตะ เป็นคนยากไร้
พระองค์กังวล ร้อนรนพระทัย จะเสด็จไป เฝ้าพระมุนี
ทรงสวมมงกุฎ ทองชมพูนุท บนพระเกศี
เสด็จไปพร้อม กับหมู่เสนี พวกปราชญ์เมธี ปรีชาปัญญา
เพื่อจะไปพบ แขกเมืองเลิศลบ บนยอดภูผา
จึงรีบเสด็จไป มิได้รอช้า องค์พระราชา พบพระมุนี.

ประทับนั่งใต้ ต้นพฤกษาใหญ่ บนยอดคีรี
ทรงเพ่งพินิจ พิศพักตร์ผ่องศรี งามด้วยรัศมี มีความเยือกเย็น
ทั้งความสุภาพ จิตใจเอิบอาบ ในการบำเพ็ญ
พระรูปอันงาม มีลักษณะเด่น ปรากฏให้เห็น สงบภายใน
ซึ่งเมื่อรวมกัน กับลักษณะอัน ระงับของใจ
ดูประหนึ่งว่า เป็นภาพยิ่งใหญ่ แห่งความสดใส และสง่างาม

เป็นพรอันเลิศ สิ่งสุดประเสริฐ ในโลกทั้งสาม
ซึ่งได้รวมตัว เป็นกลุ่มรูปนาม ให้สำเร็จความ เป็นภาพขึ้นมา
เมื่อเสด็จไป สู่ในที่ใกล้ แล้วพระราชา
ทรงโค้งพระองค์ ก้มลงวันทา ได้กล่าววาจา ทูลถามคดี
ถึงพระญาติวงศ์ ทั้งส่วนพระองค์ และมูลเหตุที่
ดำรงพระองค์ ในยาจกนี้ ออกจากธานี เพื่อสิ่งอันใด.

พระโพธิสัตว์ มีพระดำรัส เล่าความเป็นไป
ตามที่พระองค์ เป็นโอรสใน ศากยะเชื้อสาย โดยมีชาติพันธุ์
อาทิตยโคตร รุ่งเรืองไพโรจน์ ครอบครองเขตขัณฑ์
เชิงเขาหิมพานต์ ทุกคนพากัน มีความบากบั่น หาทรัพย์ด้วยดี
การที่พระองค์ มีพระประสงค์ ผนวชในครั้งนี้
เพราะหน่ายในกาม ละความคลุกคลี ออกหาวิถี ทางหลุดพ้นภัย.

สมเด็จราชา ทรงฟังวาจา ไม่ทรงเห็นใน
แนวพระดำริ ได้คิดแก้ไข ให้กลับพระทัย ครอบครองพารา
จึงได้ตรัสตอบ ด้วยความนบนอบ และเสน่หา
หม่อมฉันห่วงใย อาลัยรักว่า พระชาติวงศา ของพระองค์นั้น
เป็นต้นกำเนิด ตระกูลประเสริฐ สืบจากพงศ์พันธุ์
พระสุรเทพ ซึ่งกระหม่อมฉัน เห็นความสำคัญ ในสิ่งอันนี้

พระหัตถ์ทั้งสอง ของพระองค์ต้อง เหมาะสมกับที่
จะกุมอำนาจ ครองราชธานี ให้บังเกิดมี พระเดชเดชา
ไม่เหมาะแก่การ เที่ยวไปขอทาน และถือกะลา
ผ้าย้อมสีหม่น ของนักภิกขา เช่นพวกพรานป่า เขาไว้ทุกข์กัน
ไม่เหมาะสมกับ จะไปประดับ เครื่องทรงเหล่านั้น พระ
องค์ควรแต่ เครื่องประดับอัน กระแจะจวงจันทน์ กลิ่นอันยั่วยวน
ถ้าพระองค์ท่าน ไม่ทรงต้องการ อาณาจักรส่วน
เขตของพระองค์ ด้วยไม่สมควร หรือถูกรบกวน ไม่สบพระทัย
โดยเห็นว่ายัง ไม่เหมาะสมดัง พระเกียรติแล้วไซร้ ขอจง
ทรงรับ ครึ่งหนึ่งแห่งใน เขตแคว้นเวียงชัย ของกระหม่อมฉัน
ขอแต่พระองค์ กลับพระทัยทรง ในอำนาจนั้น
เป็นสิ่งที่สม แก่พระชาติพันธุ์ เกียรติยศอัน สูงสุดยิ่งใหญ่
ไม่เหมาะแก่การ เที่ยวไปขอทาน รักษาวินัย
อำนาจทรัพย์สุข เป็นสิ่งปลุกใจ ของคนทั่วไป ใฝ่ใจเพิ่มพูน
เพราะอำนาจนั้น เป็นสิ่งสำคัญ ในราชตระกูล
ธนสารทรัพย์ ให้ทวีคูณ จะไม่อาดูร ในการยากไร้
ทั้งศาสนธรรม ต้องมีประจำ อยู่ในพระทัย
ผู้ที่สามารถ มีสิ่งนี้ได้ ครบถ้วนตามใน ทั้งสามประการ
เสวยสุขา มีความปรีชา และไม่ฟุ้งซ่าน
เขาเป็นมหา บุรุษเชี่ยวชาญ ได้บำเพ็ญทาน ในการบุญนี้.

ถ้าหากพระองค์ ไม่ทรงประสงค์ และไม่ยินดี
ในพรทั้งสาม ตามหม่อมฉันชี้ จะต้องไปมี กำเนิดอยู่ใน
สภาพอันต่ำ เมื่อมรณกรรม สิ้นชีพลงไป
ขอให้พระองค์ ทรงมอบพระทัย ดื่มสุขอันได้ สมปรารถนา
จงทรงทำกิจ โปรดมวลญาติมิตร และพระบิดา
ให้มีความสุข ยินดีปรีดา ซึ่งในเวลา อันเดียวกันนั้น
พระองค์จักได้ ประสบสุขใน ทางธรรมทุกอัน
จนถึงยอดสุด เวลาของมัน อันล่วงเข้าขั้น ปัจฉิมวัย
ในวัยหนุ่มนี้ สมแก่หน้าที่ ครอบครองกรุงไกร
ขอจงโปรดเถิด อย่าทรงทำให้ ความเป็นหมันใน พระพาหาน
พระองค์จะได้ กำความมีชัย คล้ายพาหาที่
เจ้ามันธาตา ผู้มีฤทธี ปราบทั่วธาตรี ได้ความมีชัย
ไม่จำต้องกล่าว โลกมนุษย์เรา อันเดียวนี้ไซร้
ถ้อยคำทั้งนี้ อันมีในใจ เป็นความรักใคร่ แท้จริงทุกอัน
ไม่ใช่เป็นคำ เกิดจากโลภนำ ให้ชักชวนกัน ร่วมมือ
ปราบปราม หรือความสำคัญ โอ้อวดตัวนั้น แต่ประการใด
เครื่องแบบนักบวช หม่อมฉันให้ปวด ร้าวในพระทัย
และไม่สามารถ กลั้นน้ำตาได้ สงสารในวัย หนุ่มอันงดงาม
ของพระองค์ท่าน ทำให้เป็นหมัน สิ้นไปจากความ
บันเทิงชนม์ชีพ ให้เป็นไปตาม โลกอันเรืองนาม สุขอันอุดม

ตลอดเวลา ความแก่ไม่มา เบียดเบียนผสม
ย่ำเหยียบพระรูป อันงามน่าชม ให้แหลกระทม ไปในบัดนี้.

ขอพระองค์ท่าน จงทรงโปรดปราน ที่หม่อมฉันมี
ความจำนงรัก ด้วยความภักดี โปรดทำหน้าที่ ให้สมแก่วัย
และในวันหน้า ต่อจากนั้นมา พระองค์จักได้
ประพฤติตามธรรม ด้วยความเลื่อมใส อันจักมีได้ ในวัยแก่นี้
คือข้อที่ว่า คนเราเกิดมา เพื่อสุขโลกีย์
สำหรับวัยหนุ่ม เพลิดเพลินยินดี ในความมั่งมี อันเป็นมูลฐาน
วัยหนุ่มเป็นสิ่ง ต้องเที่ยววุ่นวิ่ง ก่อสร้างทรัพย์สาร
เพื่อบันเทิงชีพ ให้สุขสำราญ ที่ตนต้องการ คุณงามความดี
วัยนี้คนเรา มีความมัวเมา อยู่อย่างเต็มที่
ความหลงละเลิง ในทางโลกีย์ เป็นสิ่งที่มี อยู่ในสันดาน.

ครั้นวัยชรา ย่อมรู้สึกว่า จะไม่อยู่นาน
มีความสงบ ไปตามอาการ ไม่เที่ยวทะยาน หาความเพลิดเพลิน
จึงในวัยนี้ คนเราอาจมี จิตใจเจริญ
ในความแน่วแน่ เที่ยงแท้เหลือเกิน เหตุที่ได้เดิน ผ่านทางนั้นไป
เพราะในวัยแก่ ไม่ไปแยแส กับอารมณ์ใด
มันเป็นธรรมดา ไม่ว่าใครใคร ย่อมจะมีได้ แก่คนสามัญ

เป็นวัยที่พ้น จากความดิ้นรน พ้นความพัวพัน
ทางกามารมณ์ ที่บันเทิงกัน หมดความกระสัน สิ่งอันยั่วยวน
จึงวัยแก่นี้ เช่นเดียวกับที่ ได้พักตามควร
ในบ้านแสนสุข ปราศสิ่งรบกวน ถูกต้องตามส่วน ที่ได้ผ่านมา
ภายหลังจากได้ เดินทางผ่านไป ในเขตราวป่า
มีอันตราย มากมายนักหนา เป็นสิ่งที่น่า เศร้าสลดใจ.

เพราะเหตุฉะนั้น วัยหนุ่มเป็นอัน ว่ายากเกินไป
ที่จะคุ้มครอง อินทรีย์ให้ได้ ความโปร่งโล่งใจ จากกามารมณ์
ซึ่งวัยหนุ่มนี้ พระองค์ได้มี ชาติอันอุดม
ถ้าหากพระองค์ มีความนิยม ในการสร้างสม ทางบำเพ็ญบุญ
ย่อมกระทำได้ ในเมื่อสมัย ควรจะเจือจุน
ในยัญพิธี เป็นสิ่งมีคุณ จงทรงการุญ โปรดชาวประชา
ทั้งเป็นการได้ ใช้วัยหนุ่มไป เสวยสุขา
อันเป็นจารีต ของผู้เมธา มีสืบกันมา แต่โบราณกาล
จงเสด็จไป ครอบครองกรุงไกร ให้ทรงสำราญ
พร้อมประยูรญาติ ในพระราชฐาน ปวงประชาบาล จะบันเทิงใจ
หรือมิฉะนั้น ทรงรับส่วนปั่น ที่หม่อมฉันให้
เขตอาณาจักร ได้เป็นหลักชัย ร่วมจิตร่วมใจ ช่วยกันปกครอง
ขอจงโปรดปราน และจงประทาน พรให้สมปอง
แก่กระหม่อมฉัน เพื่อตอบสนอง และได้ฉลอง พระคุณอันนี้.

ถ้อยคำแถลง เป็นเครื่องแสดง ความรักภักดี
ของพระราชา ผู้มีไมตรี ไม่สามารถที่ ยังผลอันใด
ให้แก่พระองค์ เพราะจิตมั่นคง และไม่หวั่นไหว
ต่อคำแนะนำ ด้วยความรักใคร่ ฉันมิตรสหาย ยิ่งด้วยไมตรี
องค์พระศากยะ ผู้เป็นสิงหะ เอกอัครมุนี
ยกคลองพระเนตร อันสงบมี แย้มโอษฐ์พาที ได้ตรัสตอบไป.

ข้าแต่ราชา ผู้มีศักดา วงศ์อันยิ่งใหญ่
หริยังคะ กษัตริย์เกรียงไกร ทรงมีพระทัย โอบอ้อมอารี
แก่อาตมา ดังพระวาจา ที่ตรัสมานี้
เป็นการเหมาะสม ฐานมิตรไมตรี ตามท่านเมธี แต่บุราณกาล
ท่านองเดียวใน เทพเจ้าโชคชัย ย่อมไม่โปรดปราน
แก่ผู้ทุพพล ไร้กำลังงาน จะได้ทรัพย์สาร มาแต่สิ่งใด
เทพเจ้ามิตรภาพ ไม่โปรดคนบาป ชั่วช้าจัญไร
คดโกงหาความ ซื่อสัตย์มิได้ ย่อมไม่มีใคร ผูกมิตรไมตรี
อาตมาภาพ มีความซึมซาบ เห็นว่าผู้ที่
เป็นมิตรแท้นั้น คือผู้ที่มี ความรักอารี ในยามยากไร้
ดังพระองค์ท่าน ทรงโปรดประทาน มิตรภาพจริงใจ
แก่อาตมา ผู้ตกอยู่ใน สภาพเป็นไป ยากไร้ทุกอัน

ตามที่ได้ตรัส เห็นประจักษ์ชัด ดังคำรำพัน
เกิดแต่ความรัก ประจักษ์ใจกัน มีความสำคัญ แก่อาตมา
และโอกาสนี้ ขอกล่าววาที สนองคุณา
แห่งมิตรภาพแท้ แด่พระราชา จงกรุณา โปรดสดับฟัง.

อาตมาได้ ครองชีพตามใน ที่ตนมีหวัง
หาทางรอดพ้น ไปจากวนวัง อันเป็นกรงขัง อย่างน่าหวาดกลัว
ได้ผละหนีจาก วงศ์ญาติส่วนมาก รวมทั้งครอบครัว
ได้ปฏิเสธ การเห็นแก่ตัว ไม่ไปเกลือกกลั้ว กับกามารมณ์
มีความมุ่งหมาย หาสิ่งไม่ตาย ฝ่ายธรรมนิยม
เพื่อจะพ้นไป จากสิ่งเบือกตม ที่มันทับถม ชีวิตอินทรีย์
อาตมากลัว ต่อความเมามัว เพลิดเพลินยินดี
ในกามารมณ์ หล่มโลกโลกีย์ เหมือนงูอันมี พิษที่แรงร้าย
หรือแม้แต่ไฟ กำลังเผาไหม้ โลกให้ทำลาย
ก็ยังดีกว่า ความหลงงมงาย ในกามทั้งหลาย ที่มันเผาลน.

อาตมาเห็น แจ่มแจ้งชัดเจน ในความมืดมน
หลงกามารมณ์ ชมว่าของตน ไม่เคยได้ผล ดีแต่อย่างใด
ไม่มีใครเลย ที่จะไม่เคย ถูกมันเผาไหม้
เพราะมันเป็นสิ่ง จักเป็นไปได้ แม้กระทั่งใน สุขาวดี

ในสรวงสวรรค์ ไฟไหม้ทั่วกัน ทุกชั้นโลกีย์
เช่นเดียวกับพื้น หล่อเลี้ยงอัคคี เผาไหม้บ่นี้ มีทั่วกันไป

เพราะความกำหนัด เป็นเครื่องผูกมัด ร้อยรัดจิตใจ
ให้ทะยานอยาก ยุ่งยากร่ำไป หลงจมอยู่ใน ห้วงกิเลสกาม

มัวหลงเพลิดเพลิน ในความเจริญ หลงสิ่งสวยงาม
เหยื่อกามารมณ์ หลงชมรูปนาม ด้วยเหตุมีความ มัวเมาหลงใหล

ไฉนปราชญ์ผู้ กลัวผลร้ายอยู่ จะวิ่งเข้าไป
ทั้งทั้งที่รู้ อยู่ได้อย่างไร เพราะมันเป็นไฟ สิ่งที่ร้ายแรง.

ข้าแต่กษัตริย์ อันราชสมบัติ มีในเขตแขวง
มหาบุรุษ มีความเข้มแข็ง ได้รับตำแหน่ง จักรพรรดิตรา

ชนะดินแดน ทั่วทั้งเมืองแมน ก็ยังไม่สา
แก่ความอยากได้ ในรสกามา เหมือนกับคงคา มีความหลั่งไหล

ลงมาสมทบ ไม่รู้จักจบ เป็นสมุทัย
ไม่มีสิ้นสุด หมุนเวียนเปลี่ยนไป สัตว์มีความใคร่ ในทรัพย์โลกีย์.

เจ้ามันธาตา ทรงมีตัณหา อยากจะมั่งมี
ด้วยการครอบครอง สมุทรทั้งสี่ รวมทั้งได้ที่ สมบัติพระอินทร์

ในการแบ่งกึ่ง ยังไม่ลุถึง ความอยากสุดสิ้น
นหุศะเล่า เป็นเจ้าแดนดิน หลงใหลดื่มกิน เหยื่อกามารมณ์

มิสามารถทำ ให้ตนอิ่มหนำ ในการสร้างสม
ทรัพย์ในโลกีย์ ยินดีชื่นชม หลงในเปือกตม หล่มกามตัณหา
เจ้าแม่โชคชัย จิตใจหวั่นไหว หลงใหลริษยา
ก่อเรื่องวุ่นวาย ชั่วร้ายมายา มีโลภโลภา ไม่น่าไว้ใจ
ใครเล่าจะมอบ ความรับผิดชอบ ของตนเองให้
แก่คนโลเล เสเพลเหลวไหล เช่นกับจิตใจ แม่โชคชัยนี้.

ข้าแต่ราชา กิเลสตัณหา มันอาจข่มขี่
ผู้บำเพ็ญพรต เป็นพระมุนี ให้ละหน้าที่ เหหันออกไป
จากแนวทางพรต เพราะหลงในรส ยั่วยวนภายใน
อันเป็นศัตรู อยู่ในจิตใจ เผาลนให้ได้ ทุกข์ทรมาน
ใครเล่าจะขลาด ยอมตัวเป็นทาส เหล่ากิเลสมาร
หลงบูชามัน ให้มาล้างผลาญ ทนทรมาน ในโลกวิสัย
ใครจะส่งเสริม ให้ความเห่อเหิม เผาลนจิตใจ
ในกามารมณ์ ให้มาเผาไหม้ มากด้วยทุกข์ภัย สุขน้อยเต็มที.

ส่วนความทุกข์นั้น เป็นผลรางวัล มากมายเหลือที่
ก่อให้เกิดบาป หยาบช้าราคี เพราะโทษเกิดมี ความใคร่ในกาม
เหตุนั้นคนเรา ควรจะสร่างเมา จากสิ่งเลวทราม
ในเมื่อรู้อยู่ ทุกผู้ทุกนาม ว่ามีแต่ความ ทุกข์ที่เหลือทน

เป็นสิ่งเผ็ดร้อน มีอยู่ทุกตอน ให้เที่ยวดิ้นรน
ความทรมาน อยู่ในวังวน เพราะความมืดมน ภายในจิตใจ
ไม่อาจได้รับ รสความระงับ ดับเย็นภายใน
สภาพที่จิต ว่างโปร่งแจ่มใส สว่างไสว และสงบเย็น
กามกิเลสนั้น เป็นสิ่งสำคัญ ให้เกิดภัยเวร
มีความทะนง หลงอวดกันเล่น ในสิ่งที่เป็น มายาล่อลวง
ความทะนงนี้ ให้ลืมหน้าที่ ผลอันใหญ่หลวง
คือการชนะ ต่อทุกข์ทั้งปวง พ้นไปจากห้วง วัฏฏสงสาร.

ผู้มีดวงตา พิจารณา รู้ในเหตุการณ์
จะแสวงหา สิ่งมาเผาผลาญ ให้ทรมาน ตนอย่างไรเล่า
กามสุขของสัตว์ เหมือนความหิวจัด สุนัขท้องเปล่า
กัดกินกระดูก อยู่อย่างมัวเมา ได้ใหม่ส่วนเก่า ย่อมจางหายไป
ก่อนที่ส่วนหลัง จะเข้าไปตั้ง รวมกันทำให้
รู้สึกอิ่มทัน มันย่อยหมดไป ไม่มีเหลือให้ อิ่มหมีพีมัน
โดยทำนองนี้ ทุกข์มันจึงมี อยู่ชั่วกัปป์กัลป์
หลงในเหยื่อกาม ความรักพัวพัน เป็นสิ่งปิดกั้น ให้เวียนเกิดตาย
ไม่สามารถได้ ความสงบใจ อันแสนสบาย
มัวแสวงหา แต่สิ่งทั้งหลาย ดิ้นรนขวนขวาย หามาเพิ่มเติม

มันไม่สิ้นสุด เพราะเหตุหลงจุด ไฟอยู่อย่างเดิม
ไม่ยอมให้ดับ กลับคิดเห่อเหิม มีแต่ส่งเสริม เพิ่มเชื้อร่ำไป

เพราะกามกิเลส มันเป็นต้นเหตุ และเป็นเชื้อไฟ
ไหม้ร้อนระอุ คุอยู่ภายใน เพราะมีความใคร่ ในสิ่งยั่วยวน.

มันเป็นความทุกข์ แฝงอยู่ในสุข สิ่งที่หอมหวน
ทรัพย์ในโลกีย์ มีความแปรปรวน ทุกสิ่งแต่ล้วน ตกอยู่ภายใน

ของภัยพิบัติ มหากษัตริย์ อาจริบเอาไป
หรือถูกโจรปล้น และอุทกภัย ให้พินาศได้ เห็นอยู่ตำตา

ภัยอันแรงร้าย มีอยู่มากมาย และทุกเวลา
เกิดแก่บุคคล ผู้แสวงหา เหยื่อในกามา โลกีย์ทรัพย์สาร

แม้จะเป็นสิ่ง ที่เราได้วิ่ง หามาด้วยการ
น้ำมือเก่งกล้า ปรีชาเชี่ยวชาญ มันไม่อยู่นาน เพียงแต่ครู่เดียว

แล้วจะสูญไป เหมือนกับดวงไฟ ที่ไหม้ขับเคี่ยว
เผาสิ่งต่างต่าง ล้างให้หมดเทียว จะไปแลเหลียว ไม่มีสิ่งใด

เช่นวัตถุที่ อันเป็นสิ่งมี อยู่ในสมัย
ว่าเป็นของเรา มัวเมารักใคร่ สิ่งของทั่วไป จิตใจพัวพัน

เพราะความหลงรัก ไม่เห็นประจักษ์ ในสิ่งเหล่านั้น
เหมือนคนนอนหลับ ละเมอเพ้อฝัน เห็นทุกสิ่งอัน หมายมั่นจะเอา

เพราะกิเลสหนา เล่ห์กลตัณหา มายามัวเมา
ยอมขายตัวเอง ให้เป็นทาสเขา หวังพึ่งพระเจ้า โง่เขลาหลงใหล
ตกเป็นนักโทษ ทำลายประโยชน์ อันตนจักได้ หรือถูก
จองจำ ในโลกกว้างใหญ่ เป็นสิ่งมีไว้ เป็นเครื่องตอบแทน.

เหมือนเนื้อสมัน หลงเสียงเป่าอัน ไพเราะของแคน ปี่ของ
นายพราน ถูกผลาญบี้แบน ตายอยู่ในแดน แห่งความงมงาย
เหมือนกับหมู่ปลา หลงรสโอชา กลืนเบ็ดเลยตาย
เพราะหลงเหยื่อล่อ ไม่รู้อุบาย ในสิ่งชั่วร้าย รสอันยวนใจ
เช่นกับคนเรา ได้ประสบเข้า กับความทุกข์ภัย หรือความ
พินาศ ร้ายกาจอันใด เพราะความหลงใหล ในรสยั่วยวน
อันเป็นเบือกตม โลกียารมณ์ สิ่งที่หอมหวน หลงรัก
มายา เหมือนปลาติดอวน หรือเหมือนโซ่ตรวน ล้วนเครื่องผูกพัน
มีความพอใจ อยากจะใคร่ได้ ในเหยื่อเหล่านั้น
ไม่มีสิ้นสุด เวียนวุ่นหมุนกัน จิตใจป่วนปั่น อยู่ทั่วกันไป
เพราะมนุษย์เรา หลงรักของเปล่า มัวเมาหลงใหล
ความรักดูดดื่ม อยู่ในสิ่งใด ย่อมส่งทุกข์ให้ ในกาลต่อมา.

มันให้ความสุข พร้อมกับใส่ทุกข์ จนเต็มอัตรา
นั่นแหละคือข้อ ที่ให้รู้ว่า การเป็นราชา กับการเป็นทาส

อาตมาเห็น อย่างเดียวกันเป็น สิ่งที่เด็ดขาด
ต่างคนรับผล อยู่ตามธรรมชาติ ไม่น่าประหลาด กันที่ตรงไหน

คนที่นิยม ก็หลงชื่นชม ยกย่องกันไป
เพราะชนโลกีย์ มีความหลงใหล อยากจะใคร่ได้ สิ่งที่เผาลน

ไม่มีความจริง แน่นอนทุกสิ่ง ในเรื่องบุคคล
ว่าการเป็นทาส จะต้องทุกข์ทน เพราะความยากจน ทนทรมา

หรือกษัตริย์ได้ มีความสุขใจ ตลอดเวลา การรับ
ผิดชอบ ของพระราชา ย่อมต้องตรวจตรา มีความห่วงใย

สุขทุกข์ราษฎร ทั่วพระนคร ต้องร้อนพระทัย
ทรงรับผิดชอบ ถ้ามอบไว้ใจ ของพระองค์ให้ อำมาตย์คดโกง

ด้วยสำคัญผิด ให้ประกอบกิจ มีความโยกโคลง
จะทรงประสบ ความไม่ปลอดโปร่ง อยู่ทุกชั่วโมง และทุกนาที.

ถ้าพระองค์ไม่ ไว้วางพระทัย แก่หมู่เสนี
พระองค์จะต้อง กระทำหน้าที่ ทั้งเกรงจะมี ภัยอันตราย

อันเป็นความทุกข์ ไม่มีความสุข ในการเป็นนาย
แม้พระองค์มี ถิ่นที่มากมาย ทรงประทับกาย ในที่แห่งเดียว

ในพระราชฐาน ปราสาทตามกาล แม้เสด็จเที่ยว ทรงใช้
ราชรถ เพียงคันเดียวเจียว แต่สิ่งเกาะเกี่ยว มากพ้นประมาณ

ทรงทนทำไป เพื่อประโยชน์ใน หมู่ประชาบาล
มีความลำบาก เอนกประการ ที่ทรงขึ้นผ่าน เป็นผู้ปกครอง

ทรงบรรทมที่ พระแท่นอันมี พระเขนยรอง แต่เพียง
แท่นเดียว อยู่ภายในห้อง แต่ส่วนเกี่ยวข้อง มีอยู่มากมาย

เสวยกระยา– หารตามเวลา เหมือนคนทั้งหลาย
ซึ่งยังประโยชน์ ให้แก่ร่างกาย เช่นเดียวกับฝ่าย พวกคนสามัญ

หรือแม้พวกทาส ไม่น่าประหลาด ในความสำคัญ ส่วน
เครื่องประดับ พระเกียรติทั้งนั้น เป็นความหมายมั่น เพื่อแสดงตัว

ความมีศักดา และความสง่า ให้คนเกรงกลัว
เป็นที่นิยม ของคนเมามัว ถือตนถือตัว ดีชั่วหลงใหล

สำหรับบุคคล ผู้รู้เหตุผล แจ่มแจ้งแก่ใจ ไม่มี
ความหมาย แปลกแต่อย่างไร ในการเป็นใหญ่ หรือเป็นคนจน.

ข้าแต่ราชา ตัวอาตมา ได้เสวยผล
ในความสุขใจ อันไม่กังวล กับสิ่งเผาลน ที่ได้ผ่านมา

ความสุขอันนี้ โดยไม่ต้องมี มงกุฎราชา
ขอให้พระองค์ จงโมทนา อย่าทรงชักพา ให้หมุนกลับไป

เพราะในบัดนี้ อาตมามี สิ่งที่พอใจ
กำลังได้รับ ผลดีสดใส แต่ยังมิใช่ ยอดสุดของมัน

อันมิตรไมตรี ซึ่งพระองค์มี เป็นสิ่งสำคัญ
ให้อาตมา ได้เข้าผ่าพ้น จงส่งเสริมกัน ให้ก้าวหน้าไป
ขอให้พระองค์ ใช้มิตรภาพตรง ตามความตั้งใจ
ซึ่งอาตมา ได้มุ่งหมายไว้ แต่สิ่งภายใน ความสงบนี้
เพื่อแสวงหา สิ่งอันมีค่า อุดมเสรี
โดยไม่ต้องใช้ เหยื่อทางอินทรีย์ เพราะเป็นสิ่งที่ จะต้องผ่านไป
ทั้งเชื่อแน่ว่า สิ่งอันมีค่า มีอยู่ภายใน
อาตมาภาพ มีความเสียใจ ไม่อาจทำได้ ตามคำตักเตือน
และคำเชื้อเชิญ ให้กลับทางเดิน ไปสู่บ้านเรือน
ด้วยอาตมา ผละหนีจากเพื่อน มาอยู่ป่าเถื่อน มีความสบาย
จะให้หมุนกลับ ไปสู่ระดับ แห่งความวุ่นวาย
เคยถูกงูกัด มาแล้วปางตาย จะให้งูร้าย กัดอีกอย่างไร
ถูกไฟไหม้เอา แล้วจะกลับเข้า ไปหากองไฟ
ที่มันลุกโพลง ให้มาเผาไหม้ ตัวเองอีกได้ หรืออย่างไรนา
แม้ในครั้งหนึ่ง เขาได้รำพึง สละมันมา
แล้วกลับหมุนไป เป็นทาสตัณหา แม้จะมีตา ก็เหมือนไม่มี
มันได้แก่คน ที่ยอมทำตน ชั่วช้าราคี
มีแต่จะวิ่ง ตามโลกโลกีย์ อยู่อย่างเต็มที่ มิได้ลดละ.

อาตมาภาพ มีความซึมซาบ ในอิสระ
ไม่ได้เป็นผู้ อยู่ในภาวะ ที่พระองค์จะ เมตตาสงสาร

เพราะอาตมา ได้ออกบรรพชา มีความต้องการ
เพื่อชัยชนะ แก่พระยามาร ซึ่งตามเผาผลาญ สัตว์โลกทั่วไป
ขอให้พระองค์ สงสารคนหลง ยอมตัวรับใช้ ของกาม
ตัณหา เบือกตมอันใหญ่ หมักหมมอยู่ใน แห่งความมั่งมี
หรือพระราชา ซึ่งทรมา อยู่ในหน้าที่
กำลังหนทุกข์ อยู่ทุกนาที บันเทิงยินดี ในสุขารมณ์
ถูกมารล่อลวง หลงสิ่งทั้งปวง ที่ตนสร้างสม
ในทรัพย์สมบัติ จักรพรรดินิยม มัวแต่หลงชม ด้วยความงมงาย
เขาเสวยสุข อันเป็นความทุกข์ และเป็นโรคร้าย
เหมือนคนไข้หนัก เพื่อชักวุ่นวาย ทั้งใจและกาย มีความร้อนรน
เนื่องจากการต้อง สูญเสียสิ่งของ ที่รักของตน
เมื่อถึงแก่กรรม สิ้นชีพวายชนม์ ไม่อาจจะขน เอาสิ่งของไป
แม้แต่กรอบทอง พระพักตร์เรืองรอง งามเลิศวิไล
อันเป็นเครื่องหมาย ในการเป็นใหญ่ เอาไปไม่ได้ แม้แต่ร่างกาย
ของพระราชา ที่วายชีวา เหมือนกับความตาย ของคน
ขอทาน และสัตว์ทั้งหลาย ล้วนต้องทำลาย สิ้นชีพเหมือนกัน
จิตอาตมา มุ่งแสวงหา สิ่งสูงสุดนั้น
ความสงบเย็น ซึ่งไม่แปรผัน อันเป็นสุขสันติ์ สิ่งหลุดพ้นไป
ดังอาตมา ได้ปลดกรอบหน้า ราชาธิปไตย
สละทิ้งเสีย มิได้อาลัย เพื่อจะพ้นไป จากโอฆโลกีย์

และรักที่จะ เป็นอิสระ พ้นจากหน้าที่
ภาระอันหนัก ทับถมอินทรีย์ ให้ชีวิตนี้ ได้พ้นทุกข์ไป

ขอพระองค์ท่าน อย่าทรงผูกพัน อาตมาไว้ ในการ
เกี่ยวข้อง ครอบครองกรุงไกร จงปล่อยให้ไป หาสิ่งเสรี.

ข้าแต่ราชา ตัวอาตมา มิได้ยินดี
ครองเทพบัลลังก์ ฟากฝั่งโลกีย์ เพราะสิ่งเหล่านี้ ไม่มีแก่นสาร

ป่วยกล่าวไปใย การครองเวียงชัย มนุษย์ศฤงคาร ที่พระ
องค์ตรัส พรสามประการ อำนาจทรัพย์สาร และความสุขสันต์

อันเกิดจากบุญ ตามในหลักคุณ ศาสนานั้น
ในมโนภาพ ทราบความสำคัญ กล่าวคำรำพัน บอกอาตมา

ว่าพรทั้งสาม มีชั่วครู่ยาม และในเวลา
ไม่สามารถละ ความปรารถนา ในสิ่งมายา ให้สงบไป

เพราะสิ่งเป็นบุญ มันเป็นเกลียวหมุน วนเวียนอยู่ใน
วงแห่งโลกีย์ สุขที่ยวนใจ อันเป็นดวงไฟ แต่ว่าเปียกเย็น

ดังอาตมา พิจารณา ได้มีความเห็น
สภาพสุขแท้ จริงนั้นต้องเป็น สภาพที่เว้น จากความต้องการ

ไม่ปรารถนา ในสิ่งมายา แม้ในขั้นฌาน
ไม่มีสิ่งใด ให้อยากทะยาน พ้นจากสงสาร ห้วงแห่งเกิดตาย

ทั้งเป็นสภาพ ซึ่งปราศจากบาป และบุญทั้งหลาย
ไม่ต้องกลับคืน แตกตื่นวุ่นวาย ก่อความชั่วร้าย ในมวลทุกข์นี้

ความสงบใจ คือไม่เกิดใหม่ เวียนในโลกีย์
ตามที่พระองค์ ทรงขอให้มี รอคอยถึงที่ สมัยชรา

จึงบำเพ็ญพรต ประพฤติตามกฎ ทางศาสนา
อาตมาภาพ มีความเห็นว่า คนเราเกิดมา ย่อมไม่แน่นอน

เพราะเหตุชีวิต เป็นสิ่งมืดมิด ไม่เที่ยงถาวร
อาจมีความตาย ตามมาตัดรอน ทั้งความเร่าร้อน เผาลนจิตใจ

เช่นกับร่างกาย มีหิวกระหาย ขึ้นมาเมื่อใด
ย่อมจำเป็นที่ จักดื่มกินได้ ไม่จำกัดวัย ในการกระทำ

เพราะมนุษย์เรา สามารถจะเอา ชนะกองกรรม ด้วยความ
พากเพียร ประพฤติตามธรรม อันเป็นเครื่องนำ ให้หลุดพ้นไป

อันความตายนี้ เป็นสิ่งไม่มี เครื่องหมายอันใด
เราจะรอคอย ทำในสมัย แก่นั้นอย่างไร มันไม่แน่นอน

ข้อที่ทรงว่า ให้แสวงหา บุญอันถาวร
การบูชายัญ ตามหลักคำสอน ซึ่งท่านแต่ก่อน ทำสืบกันมา.

อาตมาภาพ เห็นว่าเป็นบาป ไม่ปรารถนา
จะไปเกี่ยวข้อง กับการบูชา ทำลายชีวา เพื่อนสัตว์ทั่วไป

ผู้ที่ประกอบ จะหาความชอบ โดยการที่ให้
ทรมานสัตว์ ด้วยอยากจะได้ ผลอันสมใจ ในการบุญนี้

ถ้าหากว่าเขา มีเมตตาเท่า ที่มนุษย์มี
เหลืออยู่ในตน สักเท่าธุลี ย่อมไม่เกิดมี การล้างผลาญกัน
ในการจะใช้ เลือดสัตว์ซึ่งไร้ ที่พึ่งทุกอัน
เอามาหล่อเลี้ยง การบูชายัญ เพื่อเกิดผลอัน ไม่เที่ยงถาวร
อาตมาเห็น การที่บำเพ็ญ ตัดชีพริดรอน
ชีวิตเพื่อนสัตว์ ด้วยความหวังพร มันเป็นคำสอน ของผู้โหดร้าย.

ข้าแต่ราชา อันความเมตตา มีผลมากมาย
สิ่งใดที่เรา ทำด้วยงมงาย ให้สัตว์ทั้งหลาย ได้ความทุกข์ทน
สิ่งนั้นย่อมได้ ผลอันชั่วร้าย เกิดขึ้นแก่ตน
ทรมานใจ ให้ประจักษ์ผล มีความร้อนรน ตลอดเวลา
ถ้าเราทำกิจ ด้วยเมตตาจิต และกรุณา
มีผลล้ำเลิศ ประเสริฐนักหนา ทั้งในโลกหน้า มีความสบาย
ผู้ที่หวังบุญ จงมีการุญ ต่อสัตว์ทั้งหลาย
อย่าทำลายล้าง ให้เพื่อนสัตว์ตาย ด้วยความชั่วร้าย จงได้ปรานี
แม้ว่าผลอัน การบูชายัญ จะเป็นสิ่งที่
ยั่งยืนถาวร อย่างไรก็ดี แต่มันต้องมี การล้างผลาญกัน
อาตมาภาพ ก็ยังไม่ทราบ ในส่วนดีนั้น
ในการที่จะ ไปประกอบมัน ด้วยการฆ่าฟัน ชีวิตอินทรีย์.

ข้าแต่ราชา ตัวอาตมา มิได้ยินดี
จะกลับคืนไป ครอบครองบุรี ตามแบบโลกีย์ อันเป็นกองไฟ
โลกิยารมณ์ เป็นสิ่งขื่นขม เผาลนจิตใจ
เป็นของชั่วคราว ไม่น่าเยื่อใย ไม่มีสิ่งใด ให้น่ายินดี
เช่นเดียวกับแสง ฟ้าแลบเห็นแจ้ง ชั่วกึ่งนาที
แล้วดับหายไป อะไรไม่มี สิ่งในโลกนี้ ก็เช่นเดียวกัน
และในวันนี้ อาตมามี ความเสียใจครัน
จะต้องลาจาก พระองค์ไปพลัน สู่อาศรมท่าน พระอาฬาระ
กาลามโคตร อันมีประโยชน์ ในการพบปะ
เพื่อศึกษาธรรม ตามหลักโยคะ ได้เอาชนะ ต่อปวงทุกข์ภัย.

ข้าแต่กษัตริย์ จงสุขสวัสดิ์ อยู่ในเวียงชัย
อาตมาภาพ มีความหวังใน ความผาสุกใจ ที่พระองค์มี
ขอให้ประเทศ อันเป็นขอบเขต ของพระองค์นี้
จงประสบความ ปราโมทย์เปรมปรีดิ์ บันเทิงยินดี มีความสุขสันติ์
ขอให้ปัญญา สว่างแจ่มจ้า ดุจสุริยัน
ส่องแสงอาบรด กฎบ์กครองนั้น มีความตั้งมั่น มิได้เสื่อมคลาย
ขอให้พระราช อำนาจสิทธิ์ขาด ในกิจทั้งหลาย
ความยุติธรรม ในนโยบาย ไม่ให้กลับกลาย ด้วยความลำเอียง

ขอให้พระองค์ สามารถดำรง ปกป้องครองเวียง และทรง
โปรยหว่าน เมตตาหล่อเลี้ยง ด้วยความพร้อมเพรียง แก่ชนทั่วไป
ถ้าอาตมา ได้กล่าววาจา ผิดพลั้งอย่างไร
หวังว่าพระองค์ จะทรงอภัย และขอลาไป ในกาลบัดนี้.

สมเด็จราชา ฟังคำอำลา ของพระมุนี ประนม
พระหัตถ์ ประคองอัญชลี ด้วยความภักดี ปลาบปลื้มพระทัย
พลางน้อมนอบนบ ด้วยความเคารพ ทรงก้มกราบไหว้
เฉพาะพระพักตร์ พระองค์ทันใด แล้วทูลขอให้ พระองค์ประทาน
พรอันใหญ่หลวง เมื่อทรงลุล่วง พระโพธิญาณ
ประสบผลอัน พ้นจากสงสาร จงทรงโปรดปราน เสด็จกลับมา
เยี่ยมเยียนหม่อมฉัน โดยดำรัสนั้น ทูลสนองว่า
ขอให้พระองค์ สมปรารถนา สิ่งแสวงหา นั้นโดยเร็วพลัน
เมื่อพระองค์พ้น ได้บรรลุผล สิ่งสูงสุดนั้น
จงทรงกระทำ ให้กระหม่อมฉัน เป็นสาวกท่าน องค์พระมุนี.

พระโพธิสัตว์ รับคำดำรัส ด้วยมิตรไมตรี
แล้วเสด็จลง จากยอดคีรี ด้วยพระทัยมี ความหวังสวัสดิ์
แก่พระราชา ทรงมีเจตนา ชื่นชมโสมนัส
ตามคำขอร้อง ของจอมกษัตริย์ อันประจักษ์ชัด อยู่ในพระทัย

อย่างเต็มเปี่ยมยิ่ง ซาบซึ้งในสิ่ง ที่ทรงหวังไว้
ซึ่งพระองค์ท่าน ได้ตรงแน่วไป สู่ที่อาศัย แห่งพระโยคี

พระราชาทรง จ้องมองพระองค์ ด้วยความภักดี
จนภาพอันนั้น ค่อยจรจากที่ หายลับอินทรีย์ คลองพระเนตรไป.

จบพระประวัติ พระโพธิสัตว์ ตัดความอาลัย
เสด็จบรรพชา รักษาวินัย ทรงตรัสรู้ได้ ประกาศศาสนา

โปรดประชาชน บรรลุมรรคผล พ้นโอฆโลกา
ทรงชูประทีป สว่างแจ่มจ้า ดุจดวงจันทรา ส่องโลกสากล

พระองค์ชี้ทาง ส่องแสงสว่าง ว่างจากตัวตน
มีมรรคสัจจ์ ตัดข้ามวังวน สู่ฟากฝั่งโพ้น หลุดรอดปลอดภัย

องค์มัคคุเทสก์ สูงสุดพิเศษ เสด็จนำไป
บรรลุนิพพาน ดับเชื้อถ่านไฟ โปรดพุทธเวไนย ได้ประสบศานติ์

การปฏิบัติ คลายความกอดรัด กำจัดหมู่มาร
กิเลสตัณหา ขันธ์ห้าประการ ละอุปาทาน สังขารทั้งปวง

เพียรเพ่งดูเกิด เวียนว่ายตายเกิด เป็นภัยใหญ่หลวง
ถือตัวถือตน หลงกลมารลวง เกาะเกี่ยวเหนี่ยวหน่วง ห้วงสมุทัย

การอบรมจิต เพียรเพ่งพินิจ คิดค้นภายใน
ปล่อยวางรูปนาม ละความอาลัย ชำระจิตใจ ให้ปราศราคี

ซาบซึ้งถึงธรรม สติน้อมนำ สำรวมอินทรีย์
จิตว่างวางเฉย เผยธรรมเสรี ดุจดวงมณี บริสุทธิ์เอย.

หมายเหตุ แต่งตามเนื้อความเกียรติคุณของพระพุทธเจ้า ตอนมหาภิเนษกรมณ์ ในหนังสือพิมพ์พุทธสาสนา รายตรีมาส ของคณะธรรมทาน ไชยา ปีที่ ๗ เล่ม ๑ พฤษภาคม ๒๔๘๒ ซึ่งบรรยายโดยท่านพุทธทาสภิกขุ แห่งสวนโมกขพลาราม ไชยา.

พิมพ์ที่ บริษัท ซ.แสงงามการพิมพ์ จำกัด 5,7 ถ.ประโคนชัย (ข้างสถานีตำรวจฯ) ต.ปากน้ำ อ.เมือง จ.สมุทรปราการ
โทร. : 02-387-2033, 02-387-0612, 02-389-5457, 02-389-3641 แฟ็กซ์ : 02-387-1045

พิมพ์ที่ บริษัท ช.แสงงามการพิมพ์ จำกัด
5.7 ถ.ประโคนชัย ต.ปากน้ำ อ.เมืองสมุทรปราการ จ.สมุทรปราการ 10270 โทร : 0-2389-5457, 0-2387-2033, 0-2387-0612
แฟกซ์ : 0-2387-1045 E-mail : c.sangngam@yahoo.com, c.sangngamprinting@gmail.com
Line ID : @879xmcza Line & Tel. : 0870447676